

הישיבה התשעים-ושתיים של הכנסת השלישית

יום שלישי, כ"ג אדר תשט"ז (6 מארס 1956)
ירושלים, בנין הכנסת, שעה 16.05

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

מטעם הממשלה על שולחן הכנסת, לקריאה ראשונה, חוק להארכת תקפן של תקנות שעת חירום (תשלומי חובה), תשט"ז—1956. כן הונחו על השולחן מסקנות ועדת הפנים בענין ינון (*), ובהתאם לנוהג הן תצורפנה כנספחות ל"דב"ר הכנסת".

היו"ר ב. מינץ:

הנני מתכבד לפתוח את הישיבה התשעים-ושתיים של הכנסת.

נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת מ. רוזני:

ברשות היושב-ראש הנני מתכבד להודיע, כי היום הונח

ב. שאילתות ותשובות

(2) האם מוכן השר, בהתאם לנ"ל, להורות לשחרר את העצורים הנ"ל אשר נכלאו באורח אדמיניסטרטיבי, ללא משפט?

(3) היסכים שר הבטחון כי הנ"ל נעצרו באורח אדמיניסטרטיבי ולא הובאו לפני בית-המשפט משום שלמעשה אין כל יסוד להאשמה נגדם?

(4) המוכן השר לברר אם המעצרים הנ"ל לא בוצעו אלא אך ורק כמעשה נקמה על השתתפותם של האזרחים הנ"ל בארגון מחאה ציבורית נגד הכרזת אזורים סגורים חדשים ולמען ביטול הממשל הצבאי?

שר-הבטחון ד. בן-גוריון:
השואל הנכבד אינו מוסר בשאלתה שלו העובדות בדיוקו. מוחמד שרידי ועותמן אבו ראס פגעו בכבוד המדינה בשעת הרמת הדגל בכפר-ערה במעמד עשרות חושבים מה- כפרים הסמוכים — —

אסתר וילנסקה (מק"י):

זה לא נכון.

שר-הבטחון ד. בן-גוריון:

— — והתפרעו במשרד המושל ובתחנת המשטרה שהובאו אליה לשם עריכת תלונה נגדם. השניים יימסרו לדין, והוצא נגדם צו מעצר אדמיניסטרטיבי לחודש ימים. על-יד הממשל הצבאי יש ועדות ציבוריות אשר לפניהן אפשר לערער על צו מעצר אדמיניסטרטיבי של המושלים הצבאיים.

ששת חושבי כפר סחנין, הנזכרים בשאלתה, נעצרו עקב רגיתם באכנים את מכונית נציג המושל בשעת מילוי תפקידו. אף הם רשאים לערער לפני הוועדות הציבוריות על מעצרים, ואין להם צורך בהתערבותו של חבר-הכנסת מאיר וילנר הנכבד.

אין גם חבר-הכנסת וילנר מוסמך לפסוק אם יש יסוד להאשילם במשפט או לא. על כך יפסוק בית-המשפט.

היו"ר ב. מינץ:

אבקש מאת שר הבטחון להשיב על שאילתה של חבר-הכנסת וילנר.

מעצרים אדמיניסטרטיביים

חבר-הכנסת מ. וילנר שאל את שר הבטחון ביום י"ז באדר תשט"ז (29 בפברואר 1956):

עותמן אבו ראס, מזכיר סניף מק"י בטייבה וחבר המועצה המקומית במקום, ומוחמד שרידי, מזכיר סניף מק"י באום-אל-פחם, ביקרו, כפי שנמסר לי, ב-20 לחודש זה באום-אל-פחם ובכפר-ערה, בעברם ליד בנין הממשל הצבאי ונקראו על-ידי המושל הצבאי, עמנואל בנימין, להיכנס פנימה. המושל הצביע על דגל ישראל ושאל אותם באופן מתגרה: "האם מכבדים אתם את דגל ישראל?" על כך השיבו כי לא ממנו ילמדו כיצד לכבד את דגל ישראל. בתשובה לכך פתח המושל הצבאי בצעקות והעליל עליהם, כי הם אינם מכבדים את דגל ישראל. בסקודתו של המושל נעצרו והועברו לכלא עפולה. שם שוחררו בערבות עצמית בהתחייבות להת-ייצב במשטרה ביום 21 לחודש זה.

אחרי שהתייצבו במשטרה, שוחרר עותמן אבו ראס, ואילו מוחמד שרידי הוחזק במעצר והוצא נגדו צו מעצר אדמיניסטרטיבי לחודש ימים.

ב-23 לחודש זה נעצר גם עותמן אבו ראס והוצא נגדו צו מעצר אדמיניסטרטיבי לחודש ימים.

ב-13 לחודש זה הוציא המושל הצבאי צו מעצר אדמיניסטרטיבי נגד שישה מתושבי כפר סחנין (גבאר חסין יונס, אליאס אמין מוסא, מוחמד עבד דארה, אסעד מחמוד, רשין חסין, עבד קאסן אברהים) בעד מחאתם נגד הכרזת אזורים סגורים חדשים.

אי לזאת הנני לשאול את שר הבטחון:

(1) היועקע לשר הבטחון החלטת הכנסת מיום 22 במאי 1951, בה נאמר כי תקנות ההגנה (שעת חירום) 1945, "ע"מ דוה בניגוד ליסודות של מדינה דמוקרטית" וכי הכנסת תבעה את ביטולן?

ג. הצעת סיעת תנועת החרות להביע אי-אמון לממשלה

היו"ר ב. מינץ:

נדון עכשיו בחוספת לסדר-היום: הצעת סיעת תנועת החרות להביע אי-אמון לממשלה. רשות-הדיבור לחברה-הכנסת בגין.

מנחם בגין (תנועת החרות):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, המאורעות מתפתחים בבהירות עוצרת-נשימה. מצב המדינה, המדיני והצבאי, מתדרדר, חלקה השני החל לשאת עינו לציד הממלא את מחסניו של המאגזין סקולובסקי. ומפנה — אין, ומעש — אין. כפי הממשלה השסועה הזאת אין אלא דברים והיפוכם. ביום א' היא אומרת כי המדיניות הרוסית והבריטית, כלומר: אספקת הציד למצרים על-ידי בריטניה וברית-המועצות — עלולה להביא לידי חורבן ישראל. ביום ב' היא אומרת כי נצחוננו בטוח על אף כל הנשק הקומוניסטי והאנגלי המגיע לחיל נאצר. ביום ג' היא אומרת כי מחמת בואן של אניות נשק לאלכסנדריה ואירבאן לחיפה — פותחים סיכויי נצחוננו מדי חודש בחודשו. וביום ד' וביום ו' היא אומרת — אם לאויב בדרום ואם לאויב במזרח: „אדרבא, בואו וניפגשו“.

כלום יש בדברים המבולבלים והמבלבלים הללו פתרון? כלום נוחם יש בהם? צליל ילדותי נשמע מן „אדרבא, בואו“. איננו רוצים שיבואו, הם לא יבואו עלינו, הומנתנו לאחר שהעברנו לידיהם לחלוטין את היומה, את בחירת השעה. הם לא יבואו אלא לאחר שיהיו — לפחות עלינו הערכתם — מוכנים, ואז יישפך דמנו כמים למען הדיפתם, למען מה שקרוי „נצחון“.

בעוד הממשלה משמיעה דברים שהאחד מהם סותר את משנהו, נערכים אויבינו להתקפת-דמים. ודאי, הגנרל הבריטי שפקד על לגיון השכירים המחזיק בשטח הכיבוש של ארץ מולדתנו ממזרח וממערב לירדן, היה אחד הסוכנים העוינים ביותר לעם ישראל. איש לא יצטער על שובו ללונדון אל מרכז התככים הנועץ שהחל בבגידה בעם היהודי, בחתירה תחת מעמדה של צרפת, וגומר בצו הצדק ההיסטורי, וכתוצאה ישירה ועקיפה של המור העברי — בהתפוררות מוחלטת של הסדר הבריטי במזרח התיכון.

ובריטניה, לאחר סילוק שלטונה מעלינו, יכלה לנסות לבוא לידי הבנה עם עמנו, אנו, שהכינו בקריטים עד דרתם וגרדפנו על-ידם עד חרמה, היינו מוכנים — למען עמנו ולמען ארצנו — לשינוי יחס, בתנאי שתושב הגזילה, היא שטחי ארץ ישראל הכבושה בהם שלטה עד עתה למעשה בריטניה. אף היום, ביום אידה והשפלתה, היינו מציעים לבריטניה לח' זור ולשקול, על הבסיס המוצע, את מדיניותה שהיתה אנטי-יהודית ואנטי-צרפתית, וכתוצאותיה היתה אנטי-בריטית, כי, כפי שהזכרנו מעל כמה זמן לאחר מאורעות ברית-באגדד: לא להם תהא — לעולם לא תהא עוד — ארץ ישראל בחלקיה הכבושים.

אולם, אין אשליות. שום סימן אינו נראה עדיין לשינוי יחס בהיטהול. וזר איון ממשיך במדיניותו של בוהין, כפי שבוחין המשיך במדיניותו של אידן, שהוא אחד האדריכלים של התורבן הבריטי במזרח התיכון. ואם כן — מור התפורר לו הסדר הבריטי, לא עמנו יענוז אות-אבל אחרינו.

אולם אסור לנו להעלים עין מהתוצאה האובייקטיבית המיידית של השינוי שחל ברכת-עמון הכבושה. אמנם מוסד ממשלתי כבר הסיפק לברך את העם „ההיסטורי“ הקרוי „ירדני“ לנצחוננו. סבורני כי הממשלה הזאת השיגה שיא עולמי בשיגורי ברכות לאויבי עמנו. אולם גם ברכה זו לא תענה את העובדה כי הסכנה של מלחמה כל-חזיתית נגדנו היא כיום קרובה יותר מכפי שהיתה לא רק לפני שנים מספר אלא אף לפני חדשים מספר. לא משום שגלאב הוא פתוח אויב מירשו, אלא בגלל השינוי הפסיכולוגי הקשור בהדחת מפקד בריטי שנוא, וברצון להוכיח נאמנות למחנה הערבי.

אילו שעתה הממשלה להצעתנו האיסטראטגית אף לפני חדשים מספר. לאמור: מערך אופנסיבי בחזית הדרומית ומערך דפנסיבי בשאר החזיתות — היינו עומדים כיום, אחרי ריסוק כוחו הצבאי של המסוכן באויבינו, בלי המוקד של בסיס התוקפנות בעוה, והיינו מונעים באופן מוחלט את התבצרה הכל-חזיתית. אבל הממשלה אטמה אזניה משמוע, כי תכניתה: סבילות פאטאליסטית — „אדרבא, בואו“.

אני רואה איפוא חובה לעצמי לומר לכנסת ולאוהבי האמת, כי לאחר שחלפו שעות-הכושר המיוחדות, וחולפת תקופת-הכושר המימית, יש כיום הרבה פחות סיכויים שמיבצע שחרור בחזית אחת יישאר מיבצע-שחרור חזיתית, ועלה במידה רבה הסיכון, כי כל מיבצע ראוי לשמו בחזית אחת יביא לידי מלחמה בשאר חזיתות.

אף-על-פי-כן, עם כל הכאב והועם בלב על מה שלא נעשה בזמן המתאים, מתוך תודעת האחריות המוטלת על שכמו של כל אחד מאתנו — לא מתוך „אהבה למלחמה“, כדברי הבלע הנשמעים מצדדים שונים בבית הזה, אלא מתוך השנאה העמוקה לה, מתוך חרדת-אמת לחירות האומה ולעתידה ולחיי בניה — הריני אומר כי גם היום, אף היום, עוד היום, חובה עלינו לנקוט, מתוך תכנית איסטראטגית מחושבת, יומה צב' אית שמהותה המוסרית היא: השימוש בזכות המקודשת, בהגנה עצמית לפריצת טבעת-החנק, כל עוד האויב לא רכש לו לא רק עדיפות פוטנציאלית — בייחוד באויר — אלא גם עליונות אופראטיבית.

אבל הממשלה הזאת, אחת תכניתה: סבילות פאטאליסטית. היא מרברת על „שעת-חירום“. אי סימניה? היא מדברת על רכי שח ידידים — איך היא רוכשת אותם? יש מדינה גדולה אחת העוזרת לנו ומכונה להוסיף ולחזק את יינו. כאחד האזרחים שילא פסקו מלהמליץ לפני האומה והממשלה על הידוק היח' סים בין ישראל ובין צרפת, הריני מאושר לקבוע כי חוגים נרחבים ברפובליקה הצרפתית באו לידי מסקנה כי עמוקה ואמיתית היא שותפות האינטרס בין שני העמים, וכי אויביה הם אויבינו ואויבינו — אויביה. תבוא הברכה על צרפת על כל מה שעשתה, ובחזאי עוד תוסיף לעשות, למעננו — למענה.

אולם משום כך דווקא נחרדתי לקרוא כי העתון הצרפתי רב ההשפעה והחשיבות, „לה-מונד“, קבע כי משרד-החוץ הישראלי היה לקאריקאטורה של משרד-החוץ הבריטי. כך רוכשים ידידים כך מעריכים ידידות?

אבל נשוב לשטח הצבאי. הברירה שלכם איננה שלום. גם לא שלום-למחצה — אם הוא בכלל אפשרי, אף לא המשך המלחמה העוירה על מאות קרבנותיה, אליהם נוספו שוב נוטרי הכנרת הנאמנים, ה' ינקים דמם.

— הצעת סיעת תנועת החרות להביע אי-אמון לממשלה (בגין, בן-גוריון, מינץ, מאירסון) —

האחריות המוסרית והמדינית על פריצתה תיפול על ראש הממשלה הסובייטית ששלחה נשק לרודן המצרי, בידעה כי הוא מתכוון להילחם בישראל. הוא הכריז על כך והממשלה הסובייטית שמעה כמונו הכרותו המלחמתית.

אבל אנו לא רצינו לפני שלושה חדשים, ולא לפני שנה ולא לפני שמונה שנים — וגם אז ידענו שהם מתכוונים למלחמה — לפתוח במלחמה. אבל כשהם פתחו בה לפני שמונה שנים, הנחלנו להם מפלה. וזה היה להג תפל כשהנאום שקדמני תיאר את עמדת הממשלה המשתנה מיום ליום. הממשלה יודעת כל הזמן שתיתכן מלחמה, והיא התכוננה, היא בנתה את הצבא וציידה אותו ודאגה לאימונו ולהגברת כולתו. יש אולי אנשים שלפניהם פתוחות כל הדלתות. לפנינו — לא. ולא הכל השגנו — מה שרצינו להשיג. חשבנו שיש לנו זכות מוסרית ופוליטית לדרוש נשק מאמריקה, ואני עוד חושב כך גם היום. אם הנשק לא ייתן לנו בימים הקרובים ביותר, אמריקה תיקח על עצמה אחריות כבדה מאוד. אולם אנו לא נפתח במלחמה, אם המלחמה תיפתח נגדנו נפגוש אותה, לא בחוסר אונים ולא בהבל פיהם של דמוגוגים, אלא בכוח ערוך ודרוך; בלא יאוש, אלא בבטחון בכוחנו.

אני חושב כי הדיבורים האלה — אם כי אולי לא בכוח — הם כדיבורים של הסיעה הקומוניסטית; הם רק מסייעים לאלה הרוצים להבעיר תבערה, כי הם מציגים אותנו כמחוסרי יכולת וסבילים. כאשר שמעתי את הדיבור של הנאום הקודם על הממשלה האנגלית והממשלה היהודית, לא ידעתי את מי הוא שונא יותר.

מנחם בגין (תנועת החרות):

זו לא דמוגוגיה?

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

אבל הנוער היהודי, שהנאום הזה מביע לו אמון, אין לו אמון בו.

(קריאות מספסלי תנועת החרות)

מנחם בגין (תנועת החרות):

אתה נכשלת בבחירות, לא אנו.

היו"ר ב. מינץ:

הכרה הכנסת בבין, מי שניצח בבחירות, ברגע זה לא חשוב.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

אני נפגע מקריאות אלו, כשם שאינני נפחד מאלה שמדברים בשם "קול העם". (קריאות ורעש באולם)

שר-העבודה ג. מאירסון:

לא שמעת מה נאמר כאן, הגד לו לצאת.

היו"ר ב. מינץ:

לא שמעתי ואינני יכול לומר לו שיחזור על דבריו.

(קריאות ורעש באולם)

היו"ר ב. מינץ:

אני מבקש להפסיק!

מנחם בגין (תנועת החרות):

עם כל הכבוד, הוא אמר כאן דברי נאצה. יש לנו כל הזכות להשיב על זה.

היו"ר ב. מינץ:

הגיבו על זה אם תרצו, אבל לא בישיבה זו בקריאות ביניים, אני לא ארשה זאת. (קריאות מספסלי הממשלה)

ביררתכם האמיתית היא: מלחמת-דמים איומה בכל החזיתות, בתנאים המדיניים, הצירויים והאיסטרטגיים הקשים ביותר, שכמוהם אולי לא נודע בתולדות האנושות. שמה האמיתי של מלחמה כזאת הוא — מלחמת יאוש. ודאי, גם במלחמת יאוש אפשר לנצח; דווקא בה עולים ומתגלים הכוחות הטמירים שבפשו של האדם החפשי. אני מאמין בכוחות הטמירים האלה של הנוער העברי במולדתו. אני מאמין בהתעוררותם, ולכן אני אומר: אני מאמין, ואומר תמיד באוזני עמי, כי נצח, גם במלחמת יאוש נצח. אבל באיזה מחיר, באיזה מחיר דמים, מחיר חייהם של טובי בנינו, של שארית הפליטה של ישראל?

המצב חמור ביותר. אני יודע, כולנו בסירה אחת. אבל היא קטנה והים סוער, ובימים פקודה לא יהיה שום הבדל — כולנו נילחם עד הנצחון. אולם זו הצרה וזה האסון, שליד ההגה בסירה הקטנה הזאת יושבים קברניטים העלולים להעלותה על שרטון דמים. אלו הסיבות שהניעונו בימים כאלה להציע אי-אמון לממשלה, ולקרוא לה להניח את תיקיה. אני יודע כי בעוד קרות מספר ידחה הרוב שבכנסת את הצעתנו. הממשלה תוסיף לכהן, יש לה גם דוגמה נאורה להסתמך עליה: אחמול צעקה האופוזיציה בפארלאמנט הבריטי לעבר ראש הממשלה: התפטר! הוא אינו רוצה לעשות זאת. אבל העובדה שהוא נשאר בכהונתו אינה משנה עובדה אחרת, והיא — כי בקרב חוגים רחבים, גדלים והולכים, של העם הבריטי מעמיקה ההרגשה, כפי שכתב נתון בריטי חשוב, שראש ממשלת בריטניה הוא "a flop". הוא הדין בישראל. תצביעו נגד הצעתנו. אולם הולכת ומעמיקה ההרגשה בקרב האומה, שהממשלה הזאת תכנית אחת לה — סבילות פאטאליסטית והליכה לקראת מלחמת יאוש.

עליכם לרדת!

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

דבר אחד אני מסכים לנאום. שהלוחמים שלנו יילחמו. אבל הוא קצת הגזים ביחס לעצמו. הוא אמר: אנו נלחמנו ונילחם. הנאום לא נלחם במלחמת השחרור ולא יילחם.

מנחם בגין (תנועת החרות):

אני נלחמתי...

(קריאות מספסלי תנועת החרות)

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

על העניין הנדון: מלחמה או לא מלחמה נתקיים הבוקר ויכות עיני ומעשי בועדת החוץ והבטחון, והיה ברור שהיכוח יחזור בכנסת. אבל באופן דמוגוגי, אם כי נדמה לי כי בענין אחד לפחות צריך היה האדון הזה להימנע מגינוני דמוגוגיה — בענין המלחמה והשלום.

הממשלה הודיעה והיא חוזרת ומודיעה, שהיא לא תפתח במלחמה. הממשלה הזאת מראשית היותה — זאת אומרת זה שמונה שנים — הודיעה שעלינו להתכונן, כי ידענו שאינינו מכינים סיבוב שני, וזהו עליית דברים, או משהו גרוע מזה, כאשר אומרים כי הממשלה הזאת נוהגת בסבילות פאטאליסטית. אם תפוע מלחמה נפגוש אותה בכוח מלוכד ומאומן וננחיל לאויבינו מפלה. אבל אין אנו ששים לקרב. אנו חשבנו שאפשר למנוע את המלחמה הזאת — ולא אומר גם עכשיו כי סיכוי זה אינו קיים עוד לגמרי. אבל מניעת המלחמה איננה ביידינו, ואם המלחמה לא תימנע — האחריות המוסרית לאי-מניעתה תיפול על מצפון השלטון האמריקאי, כי בידו למנוע אותה. ועלי להוסיף: אם המלחמה תפרוץ —

ישיבה צ"ב, כ"ג אדר תשס"ז (6 מארס 1956)
— הצעת סיעת תנועת החרות להביע איאמון לממשלה (מינץ, בגין, שוסטק, בדר, בן-גוריון, שופמן, רוקח, וילנסקה, מגורי-כהן) —

ראשי-הממשלה ד. בן-גוריון :

בתוך הצווחה ההיסטרית הזאת לא קל להמשיך.

(קריאות : אתה היסטרי)

יוסף שופמן (תנועת החרות) :

מה אתה כל כך עליז? מה אתה כל כך שמח? מה משמח אותך כל כך במצב המדינה?

היו"ר ב. מינץ :

אני מבקש את הנואם להמשיך.

ראשי-הממשלה ד. בן-גוריון :

דרכנו היא לשמור על השלום כל עוד אפשר ולהילחם עד הנצחון כאשר יהיה הכרח, ואין לי כל צל של ספק שאם תבוא המלחמה — נעמוד וננצח.

היו"ר ב. מינץ :

לפני ההצבעה — כמה הודעות בשם סיעות. חברי-הכנסת רוקח בשם סיעת הציונים הכלליים.

ישראל רוקח (הציונים הכלליים) :

כנסת נכבדה, בשם הציונים הכלליים אני מביא את ההודעה הבאה :

אם כי הממשלה הנוכחית איננה עומדת על רצינות המצב, שהיה מחייב הכנת הציבור לקראת הבאות, איננה מכינה בפור על את ההתגוננות האזרחית ואיננה משרה רוח של כוונות בכל חלקי האוכלוסיה — יש עוד לעמוד על ההפתחות הנר" ספת בזמן הקרוב כדי לשפוט על מהלך מחשבותיה ודרכי פעולתה. משום כך נמנעת היום סיעת הציונים הכלליים מהבעת איאמון.

היו"ר ב. מינץ :

בשם סיעת מק"י — חברת-הכנסת וילנסקה.

אסתר וילנסקה (מק"י) :

כבוד היישוב-ראש, כנסת נכבדה, הצעתה של סיעת תנועת החירות פירושה הצעה לפתיחת מלחמה, פירושה קביעת שעה ותאריך למלחמה ולפעולות כיבוש של ארצות שכנות. כלומר לפעולות שהן הרת-אסון קודם כל לעמנו.

מי מעוניין במלחמה? — במלחמה מעוניין לא עמנו —

חיים מגורי-כהן (תנועת החרות) :

זה שנותן נשק.

אסתר וילנסקה (מק"י) :

— — לא ארצות ערב, אלא שליטי ארצות-הברית ובר"י טניה שעמדותיהם מתערערות באסיה ובמזרח התיכון ושמ" עוניינים באמתלה כדי להביא לידי התערבות צבאית באזור שלנו ולידי הגברת השתלטות הקולוניאלית בתוכו. סיעת תנועת החירות מהווה את החלק התוקפני ביותר, המשרת ביותר את האינטרסים של אותם החוגים האימפריאליסטיים המעוניינים במלחמה ובהתערבות צבאית במזרח התיכון.

בירדן, בארץ השכנה לישראל, נחל העם נצחון חשוב במאבקו נגד הקולוניאליזם ולמען העצמאות. הדחתו של גלאב, המסמל את הקולוניאליזם המשעבד את העם הירדני, והוא נצחון חשוב למאבק לעצמאות העם הירדני ולקידום ענין השלום במזרח התיכון. הדחתו של גלאב אינה מקרבת את המלחמה, אלא מקדמת את השלום. עברו הימים שטמפלרים גלאבים ודאלסים היו קובעים באסיה ובמזרח התיכון, ימינו

אני מבקש גם את השרים להפסיק את הוויכוח.

מנחם בגין (תנועת החרות) :

גיבור נמצא פה! כאשר אני נלחמתי למען עמי, אתה היית מלשין בישראל.

היו"ר ב. מינץ :

אתה מתחיל שוב ?

מנחם בגין (תנועת החרות) :

זו האמת, זו האמת! אני אלמד אתכם לדבר בכבוד בבית.

(קריאות ורעש באולם)

היו"ר ב. מינץ :

בבקשה להפסיק את הוויכוח. חברי-הכנסת בגין, אני קורא אותך לסדר על מה שאמרת עכשיו.

מנחם בגין (תנועת החרות) :

לא אקח בחזרה את אשר אמרתי.

היו"ר ב. מינץ :

אני קורא אותך לסדר. (קריאות מכל ספסלי הבית)

אני מבקש את הנואם להמשיך.

אליעזר שוסטק (תנועת החרות) :

אתם צריכים להתבייש בהופעה כזאת. (קריאות מספסלי תנועת החרות).

היו"ר ב. מינץ :

חברי-הכנסת שוסטק ויוניצ'מן — אני מבקש אתכם להפסיק מיד.

מנחם בגין (תנועת החרות) :

האם אני פגעת בו במלה אחת באופן אישי? איזה דברי נאצה הוא השמיע כאן?

היו"ר ב. מינץ :

אני מבקש אתכם להפסיק עכשיו את קריאות-הביניים ולאפשר לנואם להמשיך.

יוחנן בדר (תנועת החרות) :

אולי אדוני יפנה גם לצד השני?

היו"ר ב. מינץ :

כשאראה צורך בכך אפנה גם לצד השני, יידי יקר חברי-הכנסת בדר.

אליעזר שוסטק (תנועת החרות) :

אני יודע זאת כבר במשך עשרים שנה: בכל תקופת כואת הוא מתבלט בנאומים נגד יהודים.

היו"ר ב. מינץ :

אני מבקש מאת כל חברי הכנסת להירגע. אתם תעשו מה שאתם רוצים, אבל לא תפריעו לישיבה, כי אני לא אתן. אני מבקש בכל לשון של בקשה להפסיק.

מנחם בגין (תנועת החרות) :

...דברים כאלה!

היו"ר ב. מינץ :

חברי-הכנסת בגין, אתה שוב מתחיל. אני מבקש להמשיך בנאום.

(א) המצב המדיני והבטחוני חמור מאד. אמנם בכל הזמנים היה מצבנו מסוכן, אבל ברגע זה הוא קשה ומסוכן יותר מכל תקופה.

(ב) ברגע קריטי זה צריכה היתה לקום ממשלה מכל החוגים והמפלגות שבעם, ובכל יום שמחמיצים הזדמנות זו מטילים על עצמם אחריות גדולה. על כל פנים צריך להיות מוסד מסוים שכל חלקי העם יהיו מיוצגים בו. סיעת אגודת ישראל אינה מיוצגת אפילו בוועדת החוץ והבטחון.

(ג) ישנם ליקויים ופגמים בשטח המדיניות וכן בהסדרה ובתעמולה. אין יציבות במצב עדין, מסוכן ומסוכן זה.

(ד) לפי דעתנו, יש להבליט עכשיו גבורה נפשית אחרת מכפי שמבינים את זה חידר, וזוהי בבחינת איהו גבור — הכובש את יצרו. אין לעשות צעדים הנובעים מתוך רגש נות, כי אפשר להצית בכל רגע את הגפרור שיביא את המלחמה, חס ושלום. ויש למנוע את זה בכל מחיר בשים לב לתוצאות העלולות לצמוח מזה.

(ה) שעת חירום כזו עוד לא הייתה, בשעה שכמעט כל האומות או שהן נגדנו, או שעומדות בצד ורוצות, חס ושלום, להפקיר אותנו. בזמן כזה, כשכל בעליבריתנו פונים לנו עורף, ישנה רק תרופה אחת ויחידה להתקשר איתן עם בעליהברית היחיד שלנו — אבינו שבשמים.

לא פעם כבר אמרנו בבית הזה, שאף-על-פי שיש לעשות את כל המאמצים המדיניים והצבאיים — אין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים, ותקוותי ובטחוני שהשם יתברך יעזור לנו בטה.

לצערנו, הננו רחוקים מלהתבונן בזה, חושבים על הכל ומדברים על הכל ואולי גם עושים הכל, ורק הצלה יחידה זו העולה על כולנו, שיכולה להציל אותנו באמת. והיא תציל אותנו הן כלפי חוץ והן כלפי פנים — אין מתעמקים ואין מתבוננים בה.

(ו) אף-על-פי שאיננו מיוצגים בממשלה, נימנע מהצבעת איאמון משני נימוקים: 1. מפני שזה יכול להתפרש שהננו בעד צעד הרפתקני הנובע מתוך רגשות עד כמה שהיא צורך, בלי לחשוב מראש על הצדדים השונים של הבעיה, וזה עלול לסכן אותנו. 2. מפני שאנו סבורים שברגעים המסוכנים העוברים עלינו אין לערער את היציבות המדינית של הממשלה בכל יום שני וחמישי, ולכן נימנע מהצבעה.

היו"ר ב. מינץ :

אנחנו עוברים להצבעה על ההצעה להביע איאמון לממשלה.

הצבעה

בעד	13 —
נגד	66 —
נמנעים	14 —

ההצעה של סיעת חנונת החרות להביע איאמון לממשלה לא נתקבלה.

היו"ר ב. מינץ :

לפני שנאחז עוברים לסדר היום, אני רוצה להגיד משפט אחד. נשמע כאן קריאות ביניים, מלים וביטויים שאינני יכול להסכים שיישמעו בבית הזה. על כן אני אעביר את הענין הזה לדיון בנשיאות.

הם ימי התמוטטות השיטה הקולוניאלית, ימי התקדמות מנצחת של מאבק העמים התלויים לעצמאות מלאה ולשמירה על השלום.

סילוק של גלאב מירדן הוא טוב לעצמאות העם הירדני, טוב לעצמאות עמנו וטוב לשלום. גלאב היה בין יוזמי הפלישה לישראל, ומדהים הדבר שיש בחוכנו חוגים שבצורה זו או זו, או בהסוואה זו או זו, מצדדים למעשה בהמשך השלטון הקולוניאלי בארצות השכנות, ובמורח התיכון בכללו, — למרות העובדה שעמנו נאבק נגד השליטים הבריטיים בארץ.

העדר שלום בין ישראל ובין הארצות השכנות מנוצל על-ידי האימפריאליסטים האמריקנים והבריטים להגברת המתיחות, על מנת לנסות להמשיך ולהגביר את שלטונם בצורת מודרניות של קולוניאליזם — בצורה של בריתות צבאיות חוקפניות. עמנו מעוניין בשלום. עמנו מעוניין לקדם את ענין השלום. הממשלה אינה מראה התנגדות עקרונית לתה של חנונת החרות, אני מרגישה את ההגדרה: התנגדות עקרונית. הכוחות הקובעים בממשלה נמצעים במידה רבה את הקו של "חירות", הפשיטה בכנרת, שעוררה את התנגדות דעת-הקהל הישראלית ודעת-הקהל העולמית, היא אחת הדוגמות לכך. הכוחות הקובעים בממשלה ...

היו"ר ב. מינץ :

חברת-הכנסת וילנסקה, אני חושב שדבר זה חורג ממסגרת הודעה, זה נאום.

אסתר וילנסקה (מקי) :

משום כך תימנע הסיעה הקומוניסטית מהצבעה.

אנו מדגישים שהפתרון איננו בשטח הצבאי, אלא בשטח הפוליטי. הפתרון הוא בשינוי מדיניותה של הממשלה, בהסתלקות מן השאיפה לברית צבאית חוקפנית, במדיניות של נייטרליות, בהפסקת התלות בארצות-הברית, בהפסקת פשיטות צבאיות, במדיניות של עצמאות. אנו סבורים שדרושה מחשבה חדשה על יחסי ישראל עם הארצות השכנות. הפשיטות הצבאיות, האלימות, דרכי כוח, אינן מסוגלות לפתור שום בעיה מן הבעיות השנויות במחלוקת. הן מסבכות את הבעיות הן שנות ויוצרות בעיות חדשות. על כן אנו מציעים מדיניות של יומה ונכונות לדרכי הסכם ושלום בין ישראל וארצות ערב. לדעתנו, אין שום שאלה השנויה במחלוקת שאי אפשר לפתור אותה בדרכי שלום, אם יש רצון טוב לשלום.

ההספה להרפתקנות צבאית היא מדיניות אנטי-ישראלית ואנטי-בטחונית, והיא מאיימת עלינו במלחמה ובכיבוש צבאי זר. מיליארד וחצי אנשים בעולם שייכים לאזור הזה...

היו"ר ב. מינץ :

חברת-הכנסת וילנסקה, אני הייתי סכלני מאד, ואמרת לי שדברך חורגים ממסגרת של הודעה. ואני מבקש אותך לסיים.

אסתר וילנסקה (מקי) :

עמנו רוצה בשלום וייאבק לשלום. עמנו דורש מדיניות של הפסקת תחירה לברית צבאית, של הפסקת הפשיטות הצבאיות, מדיניות של נכונות לפתור את הבעיות השנויות במחלוקת בין ישראל וכל שכנותיה בדרך שלום ורק בדרך משא ומתן והסכם.

יצחק-מאיר לוי (אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל): יושב-ראש נכבד. כנסת נכבדה.

בשם סיעת אגודת ישראל הריני למסור את ההצעה להלן :

ד. חוק התקציב לשנת 1956/57, תשט"ז — 1956

(המשך הדיון)

הי"ר ב. מינץ:

נשמע עתה את סקירת שרת העבודה על משרד העבודה.

שר-העבודה ג. מאירסון:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מודה ומתודה שתפקידי הפעם, בהביא את תקציב משרד העבודה לכנסת, איננו קל, אם כי אני מבינה שאין מנוס מקבלת הדיון בשעה שכל מאמצינו וכל אמצעינו צריכים להיות מוקדשים לחיזוק הבטחון. אני רוצה שחברי הבית יהיו שותפים לחרדה הנוראת בעת מצמצום תקציבו של משרד העבודה, צמצום המתבטא הן בהקטנת הסכום הנומינאלי והן כתוצאה מההתייקרות הכללית בשכר העבודה ובמחירים.

לא אלאה את הבית בפרטים. תכניות משרד העבודה בהתאם לתקציב השנה הבאה הובאו בפירוט מלא הן בנאום שר האוצר והן בדברי ההסבר הנלווים להצעת חוק התקציב. לכן אנסה להתרכז במספר בעיות הנובעות מן התכניות האלה.

כידוע ממלא משרד העבודה את תפקידיו בשני מסלולים עיקריים: אחד — בשטח השירותים, והשני — בשטח הפיתוח. סימן ההיכר של עבודת הפיתוח שלנו הוא קליטת העולה החדש.

בדברי ההסבר הובאו פרטים רבים על השתתפותנו בשטח הפיקוח על העבודה, על פעולת המחלקה ליחסי עבודה, האירגון השיטתי ועל פעולת החקיקה. אנו נמצאים עכשיו בצעם הדיון בחוק הסכמים קיבוציים ובחוק ליישוב סכסוכי עבודה. כן כבר הוגש לממשלה החוק להגנת השכר.

חרששת אני שבכל הנוגע לשירותים לא נוכל השנה להרחיבם ואולי לא יהיה מفلט מצמצום. זאת אני אומרת גם לאחר שחברי במשרד העבודה מבטיחים שיעשה כל האפשרי בדרך של יעול ובדרך של מאמץ עבודה עלימנת לשמור לפחות על הקיים.

התקציב לתעסוקה נקבע השנה ל-11,085,000 לירות, לעומת 15 מיליון לירות בשנה החולפת. לתקציב זה יש להוסיף 750,000 לירות שהועברו למשרד המסחר והתעשייה לשם חיזוק קרן התעסוקה לריבוי הקליטה בתעשייה. משרד המסחר והתעשייה הוסיף מצדו סכום של מיליון לירות, וכך מגיעה הקרן המשותפת לסכום של 1,750,000 לירות, נוסף לתקציב התעסוקה במשרד העבודה.

לא בלי חרדה אני מקבלת את המוקצב השנה לענייני התעסוקה. עמדנו כל השנים במבחן קשה בשטח התעסוקה, לדעתי — בהצלחה לא מועטה. יש בארץ תהליך רצוף של קליטת אנשים, רובם ככולם עולים חדשים, אך גם בני נוער המגיעים לגיל העבודה. הם נקלטים בעבודות קבע בחרושת, בהתיישבות ובעבודה חקלאית, במפעלי הפיתוח ובשאר ענפי המשק, אפשרויות קליטה אלה מתרחבות והולכות ככל שמתקדמת עבודת הפיתוח שלנו וככל שגדלה עצמתה הכלכלית של המדינה. אולם הדרך אל תעסוקת קבע, לאלה שאינם הולכים להתתיישבות חקלאית. כרוכה, לצערנו, בתקופת מעבר קשה ולפעמים ממושכת של תלות בעבודה ארעית, באמצעות לשכת העבודה. גם בשנה החולפת נזקקו עדיין כ-100,000 דורשי עבודה לתיוכה של לשכת העבודה, ובממוצע פנו ללשכות בשנת 1955 כ-32,000 איש לחודש. בלשכת הנוער

נרשמו כ-3,000 איש. הממוצע היומי של האבטלה בשנת 1955 היה 10,740 איש — כאלף איש פחות מאשר בשנת 1954. ממוצע שנתי נמוך זה הושג בהרבה הודות להתפתחות המעורבות של הגידולים התעשייתיים. בעיקר כותנה ובוטנים, שסיפקו בשנה החולפת 1,300,000 ימי עבודה, לעומת קצת יותר מ-500 אלף בשנה שלפניכן, וכן הודות לעובדה שכ-10,000 איש לחודש בממוצע שנתי עבדו בעבודות היוזריות על-ידי משרד העבודה. אולם אין להתעלם מן הגידול המדאיג של האבטלה בחדשים האחרונים, החל מנובמבר ואילך, גידול שאינו עונתי בלבד, אלא נובע גם מצמצום ענף הבניה, המעסיק במישרין קרוב ל-30,000 איש, ומהקטנת הפעילות בכמה מענפי התעשייה, שעוסקים בהם קרוב ל-130,000 איש.

אומן צרכי התעסוקה בשנה הבאה יחייב אותנו — אם לא תהייה התפתחות בלתי-צפויות — לדאוג לעבודה בשכר ביל 50,000 איש, בכללם 32,000 עובדים הרשומים בלשכות העבודה הכלליות, כלעיל, 4,000 בנינוער, 6,000 מתיישבים חדשים (תעסוקה משלימה), ו-8,000 עולים חדשים ומשוררי צבא, שיחוססו למעגל דורשי העבודה.

כדי לספק עבודה ל-50,000 איש בקירוב נזדקק ליותר מ-2.5 מיליון ימי עבודה. לכיסוי הצורך הזה ב-12.5 מיליון ימי עבודה, נקבל, לפי האומדן, בעבודות עונתיות חקלאיות, בכניה פרטית וציבורית, בעבודות ציבוריות, בחרושת, בעבודות המונעות על-ידי תקציב הפיתוח של הממשלה ושל הרשויות המקומיות, ובעבודות התעסוקה — 10,300,000 ימי עבודה.

יחסו לנו אפוא 2,200,000 ימי עבודה. פירוש הדבר אבטלה מלאה של 9,000—10,000 איש בממוצע לכל חודש, או עומק אבטלה של שבועיים ויותר בחודש למספר כסול, מאחר שאת ימי העבודה נצטרך, כמובן, לחלק לפי התור בין כלל דורשי העבודה. פירוש הדבר, שמספר זה של מפרנסים יצטרך להתקיים על הכנסה חדשית שלמטה מן המינימום הדרוש למחיה.

יש אמנם להביא בחשבון כי בסכומים שהועמדו לצרכי הבטחון יפעילו עבודות שיהיה בכוחן לספק תעסוקה לפי עליהם רבים ולסייע בכך לאיוון המחסור בימי עבודה לפי האומדן. ברם, אם הנחה זו לא תתאמת, חרששת אני שלא יהיה מנוס מלהזדקק במרוצת השנה לתקציב נוסף.

ידועה לי התיאוריה הכלכלית, כביכול, בדבר תפקידה הרגולאטיבי של האבטלה במשק. תיאוריה זו מפרנסת כל השנים את ההתנגדות לעבודות היוזמות על-ידי משרד העבודה. אני פוסלת אותה מעיקרה. אולם אם גם הייתי מאמינה בתורה הזאת, הייתי שואלת את עצמי, מהי ההצדקה המוסרית ומהי התועלת למשק, אם מטילים את כל כובד העומס של "החרושה" הזאת על תרשבי המעברות וערי העולים, יושבי הבדונים, הפחונים והצירפונים.

תכנית התעסוקה שלנו לשנת התקציב הבאה מכוונת, כבשנים הקודמות, לתרום תרומה יעילה לפיתוח הארץ ול"הרחבת הבסיס לתעסוקת קבע, לחיזוק ההתיישבות ולפיתוח האוכלוסיה. שר האוצר עמד בנאומו, ובדברי ההסבר שהוגשו על-ידו, על התקדמות העבודה בשימור הקרקע, בהכשרת ובניקון, בייעור ובשיקום המסעים. עבודות אלה שבוצעו

שר האוצר הדגים בטבלה מאירת עינים את נחשלותו המקצועית. בארצנו הקטנה בשטח והדלה באוצרות הטבע, הכושר המקצועי של העובד הוא המנוף העיקרי להעלאת יכולת ההתחרות של המלאכה והחרושת שלנו גם בטיב וגם במתיר.

75,000 איש שעברו את הקורסים השונים להכשרה מקצועית עד היום, כמחציתם משתלמים וכמחציתם לומדים שלא היה להם כל מקצוע קודם, ושרובם ככולם נקלטו בעבודה — הם עזרו לחינוכה של הפעולה הזאת מבחינת התעסוקה. רמת פריון העבודה הנמוכה עדיין אצלנו גם בהשוואה לתעשיות בעלות ציוד דומה, מעידה מצד שני על החסר עדיין בשטח זה.

לצער לא נוכל, מפאת מיעוט האמצעים, להרחיב השנה את היקף הפעולה בשטח החינוך המקצועי למרות הגידול המספרי במחזור המתבגרים והגידול בעליה. מספר השוליות המבקרים השנה בשיעור יעריב עלה ל-6200 לעומת 4500 לפני שנה. כן הייתה עליה מעודדת במספר התלמידים בבתי הספר המקצועיים, מ-4700 לפני שנה ל-6200 השנה.

תכניות המחלקה לחינוך מקצועי מתכוונות להכשיר בשנת תקציב זו 3750 מבוגרים חסרי-מקצוע, בני גזר וחיללים משוחררים, ולאפשר השתלמות נוספת בקורסים המיועדים להשתלמות מקצועית לעוד 4500 איש.

אני מקווה שהשיפור התשוב שהושג בשנתיים האחרות בשירות ובאמצעי הפעולה, ביחוד עם הקמתם של המרכזים להכשרה מקצועית, יקטינו את הצמצום הנובע מהקשיים התקציביים.

המכון לפריון העבודה והייצור הוא הזרוע השניה שב"עזרת" אנו רוצים להתגבר על הפיגור בפריון העבודה. הקורסים השונים שעורך המכון לפריון העבודה והייצור בשיתוף עם ההסתדרות הכללית, התאחדות בעלי התעשייה, ארגון המהנדסים והטכניון, לשיפור שיטות העבודה בתעשייה, בבנין ובחקלאות, המחקרים בבעיות היעול והעזרה המעשית הניתנת למפעלים ביעול העבודה הטכנית והארגונית — כתר הביאו לנו פירות חשובים. תודעת היעילות והולכת ובתור שטח בכל פנינת המשק היא כבר אחת התרומות החשובות ביותר של המכון, אם כי אין איש משלה את עצמו ביחס לאורך הדרך שעלינו עוד לעבור עד שנשיג את המטרה של פנינו. עדיין התעשייה שלנו סמוכה על עזרה ממלכתית ול"אומית. אך יותר ויותר תהיה חייבת לעמוד על רגליה שלה ולשאת בכל הקשיים והלבטים של מפעל עצמאי, החייב לעמוד בהתחרות בשוק העולמי הן במחירים והן בטיב המוצרים. כחשבון סופי כושר עמידתו של כל מפעל הוא בראש וראשונה האינטרס של הפועל, כי מה שבשביל בעל המפעל יכול להיות כשולן כספי, אם גם חמור — עלול להיות בשביל העובד שבירת מטה-לחמו. אינטרס משותף זה סולל למכון לפריון העבודה והייצור דרך לפעולה רחבה ולהצלחה, ואני מאמינה שכל הגורמים הנושאים באחריות לעבודתו יעשו כל מה שבכוחם להצלחתו.

גם בשטח העבודות הציבוריות אני מרגישה את עצמי מאושרת הפעם. כידוע מפעלת מחלקת עבודות ציבוריות בשני ראשים עיקריים: האחד — עבודות הבניה וההחזקה של מבנים ממשלתיים, משרדי ממשלה, בתי דואר, בתי חולים, ומפעלי בניה אחרים. רוב העבודות האלה מבוצעות מתקציב המשרדים הנוגעים בדבר, והשני — סלילת כבישים

בתקציבי התעסוקה, לא זו בלבד שהיו מקור חשוב לתעסוקה ארעית, אלא שיצרו גם ערכים המרחיבים ומקדמים תעסוקה של קבע.

עבודות בקריית שמונה ובבאר שבע, בתל-ירוחם ובמגדל-עמק, בבית שאן ובדימונה, ובמספר רב של ישובים חקלאיים, הנעשות על-ידי לנאות את המקום, לעשות את הדרך כים מתקנות יותר, את מוסדות הציבור ואת חצרות המת-יישובים יפים יותר, הן אחת ההשקעות לזמן ארוך, אשר תתרום תרומה גדולה להיוק הקשר הנפשי שבין המתיישבים — ובתוכם בעיקר בני הגזר — לבין מקום ישובם.

ואני מדגישה זאת מתוך הנחה, שידועה לכולנו תרומה המרכזת לתעסוקה, וזמשהתן לסוכנות ולמשרד העבודה, לאספקת עבודה משלימה למתיישבים, לחינוך ההתיישבות ולמיניעת העזיבה. פעולה זו הקיפה בשנה החולפת 207 כפרים. פעולת ההתיישבות "מן האניה לכפר" לא הייתה אפשרית אילו לא היתה בתכנית תעסוקה מיידית, המאפשרת להוציא את המתיישבים העולים, כבר למחרת בואם, לעבודה, ולמנוע מהם אותו הנסיון המייאש והמדכדך שנגזר על עולים שהופנו בעבר למחנות ולמעברות. ההתיישבות באזורי לכיש ותענן מדגימה הן את חיוניותה והן את הצלחתה של הפעולה ככיוון זה.

וכאן אולי המקום להזכיר גם את הפעולה המבוצעת של חברת "משכית" לעידוד תעסוקת בית ביושבי העולים. רבים מן העולים הביאו אתם מסורת עתיקת-יומן של אומנויות בית באריגת בדים ושטיחים, צורפות ורקמה ושאר מלאכות, שנתפרסמו בעולם כאומנויות המזרח והיו למעשה בידי יהודים. הרצון להציל מסורת אומנותית זו משתלב יפה עם הסיכויים ליצוא מוצרי מלאכת-בית אומנותית. עלידי כך יובטחו מקורות תעסוקה והכנסה נוספים למתיישבים. כבר היום מקיפה הפעולה 500 משפחות ב-27 ישובים המתפרנסות באופן חלקי ממלאכת-בית. סגנון "משכית" כבר נעשה מושג של אופנה הן בסלוגן התפירה והן בתנויות התכשיטים. גם הדברים שכבר נשלחו לחוץ-לארץ נתקבלו בהתלהבות.

אולם גם בשטח התעסוקה אני רוצה להעלים מחברי הכנסת דאגה המקנת בלבנו. בתכנון עבודות תעסוקה כיוונו בעבר לשיקום ההרס, שהמלחמה השאירה אחריה, מטעים נטושים, דרכים מוזנחות, ועבודות אחרות כיוצא באלה.

בעזרת תקציבי התעסוקה הצלחנו לקיים מלאכת שיקום בקנה-מידה נרחב למדי. באזורים המאוכלסים נשאר עוד מעט לעשות בשטח זה, ובו בזמן לא התפתחו אפשרויות של תעסוקת-קבע במידה שהיה בה כדי לקלוט את דורשי העבודה, וכך, בעוד שהאזורים המאוכלסים הם מקומות הריכוז של מובטלים, הרי האפשרויות להפעיל תכניות תעסוקה קונסטרקטיביות נמצאות הרחק ממרכזים אלה, כלומר — באזורים ההתיישבות והפיתוח. לפיכך אנו נאלצים להפעיל באזורים המאוכלסים, במידה גדולה והולכת, תכניות של נוי ושיפור המבטרים עוד יותר את כוח המשיכה של המרכזים התחתיים, וככל שאנו מתקדמים בתכניות אלו הן נעשות בהכרח עוד יותר "אסתטיות" ועומדות לפעמים בניגוד למגמתנו המקורית: לכוון את התעסוקה לתכניות קונסטרקטיביות, ובעיה זו מעסיקה אותנו מאד.

ומכאן לבעיית ההכשרה המקצועית. בחשבון סופי זהו הדרך הנכונה ביותר, המועילה ביותר וגם הזולה ביותר לא רק לקליטת האדם בעבודה, אלא גם להעלאת כושר העבודה וכושר הייצור של משקנו.

מטילים על המחלקה מעמסה נוספת על תפקידיה הרגילים. אני מקווה כי מעמסה זו לא תפריע להם גם בביצוע מפעל שהוא צדדי לכאורה אך רבים מחכים לו — הוצאת האטלס הלאומי של ישראל.
ולאחרונה שיכון.

יצחק בן־ארהן (אחדות העבודה—פועלי ציון):
והוא החביב.

שר־העבודה ג. מאירסון:
במשרד העבודה כל המחלקות חביבות.

יצחק בן־ארהן (אחדות העבודה—פועלי ציון):
על השרה.

שר־העבודה ג. מאירסון:

כמובן. לפני חודשים מספר, כאשר התחלנו לאון את צרכינו, נראה היה לנו שנצטרך לצמצם את עבודת השיכון באופן קטלני ביותר. שהיה עלול לדחות גם את תכנית הבניה להיסול המעברות וגם תכנית השיכון לקליטה. בטוחה אני, שאם יקום פעם האיש אשר ירצה לתאר את פרקי הסבל של ימינו, יהיה הפרק הראשון מוקדש לאותן רבבות המשפחות שעברו עליהן שנים כה קשות באהלים, בברונים, בפתונים ואפילו בצירפונים. אפשר שייזכר גם חסדו של הכדון אשר החזיק מעמד זמן ממושך הרבה יותר מאשר ניבאו אפילו האופטימיסטים. החיים במבנים הארעיים במחנות ובמעברות, משפחה גדולה בחדר אחד ללא אפשרות לקיים חיי משפחה תקינים, להקפיד על הנקיון, להבטיח פינה לילדים להכנת שיעורים, פינה לתינוק — הוא מצב שא־אפשר להמשיך בו. בתנאים כאלה קשה לגדל ולחנך דור בריא, לשמר על כוח היומה והיצון של האנשים. לפיכך אין השיכון ענין של מור תרות, אלא צורך תוני מן הראשונים במעלה. אלפי הדירות הנמצאות עתה בשלבי בניה שונים, שהתחלנו בהן מכספי תקציבים קודמים, ושייגמרו בחדשי הקיץ יחד עם 2500 הדירות המסומנות בתקציב החדש להמשך חיסול המעברות, 2000 יחידות קבע לקליטה חדשה באזורי הפיתוח; 2050 יחידות דיור שנקים בקיבוצים ובמושבים, 500 חדרים נוספים במושבי העולים וכן כ־600 דירות אחרות ובכלל זה הדירות באילת ובנצרת — יאפשרו לנו גם השנה התקדמות חשובה לפתרון בעיית השיכון.

עם הגשמת תכנית זו תחוסלנה סופית, עד החורף הבא, 17 מתוך 22 המעברות של ברונים ופתונים הקיימות עדיין. תישארה עוד כ־3000 משפחות בחמש המעברות. אני מקווה כי עם ביצוע תקציב 1957/58 תחוסל לחלוטין פרשת מעברות הברונים והפתונים. עם זה לא תיגמר, כמובן, פרשת השיכון. עדיין חיים כ־16,000 משפחות בצירפונים בני חדר אחד.

עוד לפנינו שנים אחדות קשות בהן נידרש למאמץ כספי וארגוני על מנת להביא אל קיצה את פרשת שיכון של 750,000 עולי עליית קיבוץ גלויות, שעלו עד סוף שנת 1954. בשנה החולפת רשמנו הצלחה ניכרת בארגון העליה מן האגיה אל הכפר" בכוח הבניה המזורזת, גם כאן, כמובן, לא חסרים קשים ומכשולים, אבל בסיכומי של דבר זוהי הדרך הטובה ביותר גם לעולה וגם למדינה, ואני מקווה כי גם השנה נמשיך בדרך זו בהישען על הנסיון המוצלח של הקמת הישובים בחבל לכיש ותענך.

עוד אלפי משפחות מתגוררות בתנאים קשים בשכונות עוני ובבתים רעועים. בשביל אלה, ובשביל חלק ניכר מבין

חדשים והחזקת הכבישים הסלולים. תכנית הסלילה החדשה מופיעה בתקציב הפיתוח, ולה מוקצים השנה 5 מיליון לירות. לעומת 6,100,000 לירות בשנה החולפת. תכנית הסלילה שלנו השנה, כפי שהיא מפורטת בחוק התקציב, הודרכה, כבעבר, עליידי צרכי הפיתוח וצרכי התחבורה, אולם השנה הושם דגש וזקק בשיקולי הבטחון.

רשת הכבישים שלנו גדלה בתקופה שבין 1950—1955 ב־900 ק"מ של כבישים עורקים, על 1,684 ק"מ שהיו לנו עם קום המדינה, ואשר חלקם הגדול שופר והורחב. נוסף על כך נסללו גם 700 ק"מ כבישי גישה ליותר מ־300 ישרים. תשומת־לב מיוחדת הוקדשה בשנה החולפת, ותוקדש גם השנה, לאזורי ההתיישבות החדשים.

אולם, עם הקטנת הסכום המיועד לסלילה חדשה (ולרגל ההתייקרות בשכר עבודה והחמרים, ההקטנה היא גדולה יותר מן הסכום של 1,100,000 לירות המופחת בתקציב, ופירוש הדבר — שנטול פתוח). הרי הצמצום הבולטי־מנע בעבודת ההחזקה של הכבישים, על פי הסכום שהוקצב לעבודת ההחזקה, עלול לגרום לנו גם נזקים.

אפשר לחיות שנים רבות ללא כביש, אולם כאשר הכביש לשוב נסלל, הוא גורר אחריו מעין מהפכה בסדרי החיים והעבודה. כביש פירושו אפשרויות גדולות יותר של אספקה ומשלוח תוצרת והזולת הוצאות הייצור; הוא מקל על הכנסת שיטות ייצור משוכללות יותר; כביש פירושו יותר בטחון; פירושו תרבות. הכביש הוא עורק חיים, הוא גושר על פני הניגוד שבין עיר וכפר, והוא, כמובן, המפתח הראשון לעבודת פיתוח באזורים חדשים. לאחר שנתה כל זה לשוב, כשזיכרת אליו כביש, הרי כל שיבוש של התנועה בכביש יוצר לא רק מצב־דורר, אלא גם נזק למשק, אך הצרה היא, שכביש מתקלקל מתחת התנועה הכבדה ומחמת תקלות טבע, ויש צורך בהשגחה מתמדת על מנת לשמור אותו במצב תקין.

רשת הכבישים שלנו, כבישים עורקים וכבישי גישה, לא רק שגדלה ב־1600 ק"מ, אלא גם מידת ניצולה גדלה לרגל עומס התנועה; כל כביש מנוצל עתה הרבה יותר משהיה מנוצל בעבר. כידוע לא הובא בחשבון, בתקופת המאנדאט ובשנים הראשונות לתקומת המדינה, העומס הנוכחי בהובלה ובתעבורה.

בהקצבה להתחזקת כבישים בסכום של 4,200,000 לירות לשנת 1956/57 פירושה המעשי הוא, אם להביא בחשבון, כאמור, את גידול הרשת והגדלת העומס — הקטנה ריאלי של הוצאות ההחזקה לכל קילומטר כביש עד 40% בערך, לעומת 1952. גם ב־1952 היו הוצאות ההחזקה אצלנו רק 70% לערך מן המקובל בארצות אחרות. לא נוכל להמשיך הרבה בדרך זו, אם נרצה למנוע מעצמנו נזקים קשים והפסדים קשים, הן להשקעות הגדולות שהשקענו בעבודת הסי לילה והן למשק בכללו. אמנם, במשך הזמן נשתכללו בהרבה שיטות העבודה של מחלקת עבודות ציבוריות, הוכנס מכוון, גדל הכושר המקצועי ופיריון העבודה של הפועלים — בכל אלה ניתן אולי להקטין את הנזק, אבל, כנראה, לא למנוע אותו. אין לי אלא לקוות שוביני מחלקת עבודות ציבוריות יצליחו לעשות כמעט יכלתם כדי להקטין ככל האפשר את הנזק הצפוי לרשת הכבישים שלנו כתוצאה מצמצום אפשרויות הפעולה.

מלה אחת על מחלקת המדידות, שרק קיר מפריד בין משרדיה לבין משרדי מחלקת עבודות ציבוריות. תנאי החירום

ומבין שגם ההתיישבות החדשה הנוכחית נהנית מזה. זוהי בעצם הלוחאה לסוכנות היהודית לעליות חדשות ולהובלת מים לעתיד, ולמתיישבים שכבר עלו על הקרקע, בשטחים קטנים; עד היום לא הגיעה היחידה המשפחתית ליותר מ-10 דונם קרקע שלחן, זה כמובן אינו מספיק.

מלבד קרקע, מים ודירה — שעולים בסכומים ניכרים מאד — אין מתחילים אפילו בקיומו של המתיישב. ההיאבקות של המתיישב מתחילה מהצידו ההכרחי: הצידו המשקי, בעלי חיים, כלי עבודה וכדומה, הניתנים לו במעט מאד. עובדה היא שבשנים האחרונות, ובמיוחד בשנה האחרונה, לא ניתן כמעט דבר להתיישבות החדשה, לא מתקציב הסוכנות היהודית ולא מתקציב משרד החקלאות. ענף העופות הוא עכשיו, ולא רק עכשיו, ענף מכנים, אך להתיישבות החדשה אין בכלל עופות. אילו ניתנו 100 עופות לכל יחידת משק, היה צורך ב-15 מיליון ל"י לענף זה בלבד. יש צורך ב-15 דונם אדמת שלחן לכל אחת מן 23,000 יחידות המשק — דבר הדורש 8.5 מיליון ל"י. יש צורך גם לתת את החור הנוסף שניתן בשנה שעברה, כלומר, יש צורך ב-2,000 חדרים נוספים לבעלי המשפחות הגדולות, אך בתקציב מסומנים רק 500 חדרים נוספים. יש בתקציב רק 3 מיליון ל"י לצרכי הש"ק אה נוספת במקום 8.5 המיליון הנדרשים. אין בתקציב זה אפילו פרוטה אחת לעופות. יש בתקציב 800,000 ל"י למט"ע השונים, כסום מצערי. יש צורך ב-2,500 פרות לפחות כדי לתת את הפרה הראשונה לאותם המשקים שהוכרו כמשקים מעורבים, לפי ההסכם בין משרד החקלאות והמחלקה להתיישבות, אולם אין בתקציב אפילו פרוטה אחת למט"ע זה. לפי דעתנו, יש צורך ב-5,000 פרות, כאשר איננו מכירים כלל במשק חקלאי שאין בו בעלי-חיים.

במקום כל אלה הקציב משרד החקלאות 15 מיליון ל"י להגברת הייצור, כסום המכון בעיקר להתיישבות הוותיקה, וכן כ-2 מיליון ל"י לבנק לחקלאות, כסום שגם הוא הולך בעיקר להתיישבות הוותיקה; כלומר, נמצאו 17 מיליון ל"י בשביל ההתיישבות הוותיקה, שקיימת זה עשרות בשנים ויש כבר הגיעה לכלל התבססות. אמנם תמיד יש צורך בסכומים נוספים. להתיישבות הוותיקה ניתנו 17 מיליון ל"י, בעוד שלהתיישבות החדשה ייתנו רק 3 מיליון ל"י להשקאה ו-800,000 ל"י למטעים, לעופות, לפרות, להון חוזר — לא כלום.

אני שואל: האם מענינה של המדינה לבסס את המבנה ססים או לתת ציוד ראשוני למתחילים, לאיש החדש, ול-אדמה החדשה? האם המדיניות הזאת היא נכונה, האם אין לשבור אותה, לשנותה? אני שואל זאת כמה שנים, אך ללא מענה חיובי. אני מניח שאחד הגורמים הוא בכך, שמשרד החקלאות שלנו בנוי כולו — החל מהשר וגמור בפקידות, במנהלים והאחרים — אנשים שאינם מכירים את ההתיישבות החדשה המושבת, שהיא הרוב הגדול; אינם חושבים את מחשבת המתיישב החדש של המושב; אינם מכירים את צרכיהם במידה מספקת, השקפותיהם והלכי רוחם, ודאי, גם הצרכים של משקים ותיקים מניעים לנהלם כפי שהם מנהלים אותם.

אנחנו מערערים על מצב זה. אין לקיים מצב זה לזמן ממושך. אין לקיים את משרד החקלאות במדינה, בפעולותיו הרבות והמגוונות, ללא שיתוף של אנשי מושבים, אשר הגו את מחשבת מושב העובדים, המטפלים בו באמונה, יודעים את חייו ואת צרכיו ואינם מגיעים לסיפוקם אפילו באחוז קטן.

תושבי הצירפונים מיועד מפעל החסכון לבנין, המבקש לאחר את הנסיון המוצלח שהיה לנו בהקמת השיכון העממי — עם שיטת חסכון עממית.

עד כה הצטרפו למפעל החסכון לבנין למעלה מ-15,000 חוסכים, מהם כ-5,000 בהתיישבות (קיבוצים ומושבים) וכ-10,000 חוסכים בודדים בישובים העירוניים ובמושבות. כשליש מן החוסכים הבודדים נמנה עם ידירי שכונות העוני, לירות נטושות, צירפונים וכדומה. הסכום שנחסך עד כה, במשך עשרה חודשים, הוא עשרה וחצי מיליון לירות. שיתוף הפעולה והעזרה בין 15,000 החוסכים שכבר נרשמו — והרבות שצטרפו אליו במרוצת השנים — לבין הממשלה, יביא ללא ספק, התקדמות מכרעת בפתרון בעיות השיכון הקשות במדינה.

בהגיש את תקציב משרד העבודה לאישור הכנסת בזמן שתגורר האביה נגדו מתהדקת והולכת ואנו נתבעים למאמץ בטחון עצום, אני יודעת כי עלי לקבל את הדיון. חברי לעבודה במשרד העבודה יעשו כל מאמץ כדי להפיק מן התקציב הזה את המאכסימום. אם כי אין לי בטחון, שלא אהיה נאלצת לפנות אל הכנסת שוב באמצע השנה אם יחמיר מצב האב"טלה — אני מבקשת את הכנסת לאשר את התקציב כפי שהוגש.

שמואל דיין (מפא"י):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, איחזק את דברי על פעולות משרד החקלאות. אין לי בדרך כלל מה לומר על התקציב הרגיל במשרד זה — הכל חיובי בו. סברו רני שהפעולות הרגילות של משרד החקלאות הן חיוביות, ואין לשלול דבר מהן. אדבר לא על מה שיש בתקציב, כי אם על מה שאין בו, וזה אולי לא באשמתו, אלא באשמת היכולת הבלתי-מספקת.

הסכום שהוקצב למשרד החקלאות מתקציב הפיתוח הוא 83 מיליון ל"י, כ-5 מיליון פחות מאשר אשתקד. מובן שאין הקומץ ממשע את הארי. אף-על-פי-כן אני קובל על עקרון אחד שנתקשר במשרד החקלאות ויש לשנותו — עקרון חלוקת התפקידים. העקרון של חלוקת התפקידים נקבע לפני שנים ונמשך עד היום. עקרון זה אומר: חלוקת התפקידים בהתיישבות בין מחלקת ההתיישבות של הסוכנות היהודית ובין משרד החקלאות. פירושו של עקרון זה הוא, שהטיפול בהתיישבות החדשה הוא בדרך כלל על-ידי הסוכנות היהודית ומכשפי הסוכנות היהודית, ורק לאחר שהמשק התבסס, מגיש לו משרד החקלאות את עזרתו, וכאן התקלה הגדולה ביותר להתיישבות, למתיישב ולמדינה.

עזרא איכילוב (הציונים הכלליים):

האם גם את העזרה המקצועית מגיש משרד החקלאות להתיישבות החדשה רק לאחר שהתבססה?

שמואל דיין (מפא"י):

ייתכן שמלכתחילה היה הגיון בעקרון זה, כאשר הו"ר רמז על-ידי הסוכנות היהודית סכומים גדולים להתיישבות החדשה. במשך הזמן ההתיישבות נהנית פחות מכספי הסוכנות היהודית, אם כי הם מגיעים אלינו בשבילים אחרים, והקומץ איננו משיג, באותו זמן גדול תקציבי הפיתוח של המדינה. וביניהם גם תקציב משרד החקלאות, ואף-על-פי-כן אין סכומים אלה מגיעים להתיישבות החדשה.

שר החקלאות אמר שכ-70% מתקציב הפיתוח הולכים להתיישבות החדשה, זה נכון ולא-נכון. הנכון הוא ש-70% מתקציב הפיתוח הולכים לפיתוח מקורות המים לעתיד לבוא,

בחקלאות אני רואה כ-4.5 או קרוב ל-5 מיליון לירות ; אני שומע כי 1.5 מיליון לירות מזה מהווה רק „גלגול חובות“, ורק סכום של 2.5 מיליון לירות הוא בגדר אשראי. שמעתי מפי שר המסחר והתעשייה על סכומים הרבה יותר גדולים לתעשייה, והרי כולנו יודעים שבאין כסף לזריעה ולזבלים, ולמחיה כמה חודשים עד ליבול, וכן לכל שאר הצרכים — איננו אפשרות ליצור. המתיישב החדש איננו בעל כושר קרדיט, איננו יכול להשיג אמצעים. משום כך בלבד אינו יוצר, והוא עלול לעזוב את המושב. התביעה היא ל-4 מיליון לירות בלבד, סכום קטן באופן יחסי; הדבר לא ניתן.

לאחרונה הגיעו הדברים עד כדי כך, שאפילו ביצורים — דבר שהוא לכל הדעות עול המדינה, בטחון אורחיה — גם סכומים לביצורים מוציאה הסוכנות מבססיה, והדבר לא ניתן מבססי המדינה ואיננו בתקציבי המדינה לביצורים. הסוכנות כבר התחילה להוציא סכומים ניכרים מהכספים שנועדו ליצור. כל זאת משום שמשרד החקלאות לא שינה את עמדתו העקרונית, האומרת כי ההתיישבות החדשה תוכל ליהנות רק אחרי שהסוכנות היהודית מבססת אותה.

זה בלתיאפשרי, אין לשאת זאת; כי הסוכנות היהודית אינה יכולה להדביק את הצרכים האלה. אמרתי, ואני מודיש פעם נוספת: 58 המשקים שהסוכנות מבססת אותם שלוש-ארבע שנים, עדיין לא הושלם ביסוסם — מה יהיה עם כל השאר, עם המאות, אם הם ייחכו לביסוסה של הסוכנות היהודית ורק אחר כך יוכלו לקבל את עזרת המדינה ? זה יהיה לרעת ההתיישבות. זה יהיה לרעת המדינה. במיוחד נד כור גם זאת: שעת חירום. יש להכין מזון, עד כמה שאפשר ליצור יותר. לסוכנות היהודית אין אפשרות לבסס יותר, וכל השאר שטרם קיבלו את ביסוסם מוכרחים להיכלל בפעולות חיו של משרד החקלאות.

מוכרת לחול שינוי המדינה, בסכומים גדולים מתקציבה, חייבת לבסס את ההתיישבות החדשה כולה.

ג'אבר מועדי (הרשימה הדמוקרטית לערביי ישראל):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. בוויכוח הכללי על התקציב השתתף חברי לסיעה ותיאר באופן כללי את המצב הכלכלי של המיעוט הערבי, ולרגל הדיון על תקציבי המש"רים השונים רצוני להעיר הערות מספר בעניינים שונים, שניסיון למצוא את פתרונם עם עובדי המדינה הנוגעים בדבר וטרם נמצא להם פתרון.

אתחיל במס ההכנסה : לא נותר במדינה אורח שאינו יודע כי מחובתו לשלם מס הכנסה כתרומה לכיסוי הוצאות המדינה, ואולם ידוע לו גם כי עליו לשלם בהתאם להכנסתו. יצויין כי מס ההכנסה הנגבה עתה מן האזרחים הערביים אינו מושתת על הערכה נכונה של הכנסת האזרח, אלא מוטל כהיטל בהתאם לנטייתו ורצונו של הגובה לפי האמצעים מאציה שגבה בעצמו. כמו עיני ראייתו את הגישה המשווה הזאת, הגה אחת העובדות: פקיד האוצר נכנסו לאחד הבתים וביקשו מדייר לשלם סכום מסוים, הדייר ענה כי החייב במס הוא אביו המתגורר בבית אחר. משראו הפקידים כי יש לאדם זה שור, גבו ממנו את העדות בדרכים שלהם וניצלו את בורותו והודיעו לו כי הוא החייב במס ולקחו את השור אתם. יש דוגמות רבות שאין רצוני לפרט, פן תחשדו כי שאני מגזים בתיאור העובדות. אסתפק בדוגמה זו כדי להעיר את שימת-לבו של כבוד השר לדבר שאינו ידוע לו בוודאי, למען יתוקן המעוות. יש יחידים וחברות היודעים איך להעלים את הכנסתם מפני השלטונות ואינם

ציירו בנפשכם, ביסוס משקים: הסוכנות היהודית מב"ס 58 ישובים זו השנה השלישית, הרביעית, ולפעמים במשך חמש שנים, עד שהיא תגיע לביסוסם הכלכלי של 58 משקים אלה; והסוכנות מטפלת ב"446 ישובים, מהם כ-250 מושבי עובדים.

אם מצב זה יימשך כך, שבמשך חמש שנים מבססים 58 ישובים, הוה אומר שלא כל 446 הישובים של ההתיישבות החדשה הם באותו מצב של התיישבות מסודרת כראוי, שנקראת התיישבות של ממש; בין 200 ל-300 ישובים, ביסוסם צריך להימשך עשרים שנה, האם אפשר להשאיר ישובים בנגב, בספר, במקומות שונים, גם בגליל העליון, — האם אפשר להשאירם במצב כזה, ללא טיפול נוסף. לאחר שניתנו להם 10 דונם אדמת שלחין בלי עוף וכלי פרה ? דומה הדבר לשתיל רך אשר טענו אותו והזנחנו אותו, וזאת במצב של שעת חירום, ערב שעת חירום.

נשאלת השאלה: האם המתיישב בספר, בנגב, יחזיק מע"מ בלי פרנסה וכלי קיום ? בלי פרה וכלי עוף וכלי 15 עד 20 דונם אדמה בהשקאה אין קיום. זה גם ענין בטחוני, כי אנחנו מצויים עכשיו במיוחד לדון בענייני בטחון, לחשוב בענייני זה יותר. רוב המתיישבים האלה אינם מבוססים, כלומר חסרי פרנסה, ובשעת חירום ספק אם יוכלו, אם אפשר לך רוש מהם בכלל, לעמוד על משמרתם, כשהפרנסה אינה מצויה.

ישראל רוקח (הציונים הכלליים) :

מה הם עושים, אם אין להם פרנסה ?

שמואל דיין (מפא"י) :

10 דונם השקאה וציוד משקי, הרי חציים קיבלו ציוד זה, אלו שקיבלו את הפרה האחת, כבר הגיעו לחמישה ראשים מהפרה היחידה ; 10 דונם השקאה, כמה ראשי בקר, מטעים — אלה שקיבלו את הציוד הזה בהתבססם והולכים מד שאמרת — מכוון למחיר שעוד לא קיבלו, כשליש וכחצי; 5,000 לא קיבלו פרה ראשונה. מדובר על 31,000 משפחות שהתיישבו במשך השנים.

אם אתה שואל מה הם עושים, אני משיב : יש שונים. אלה שקיבלו את הציוד, הם בסדר, הם הצליחו, שמעתי מפי שר האוצר ומפי שר החקלאות כי 40% מהתוצרת החקלאית כבר באים מהתיישבות העולים החדשים האלה. אני מדבר על אותו חלק שעוד לא קיבל.

ודאי שהשיגו רבות, אלה שניתן להם הדבר בזמן הרא"שון. יש מהם כאלה שגם הגיעו ל-15 דונם אדמת שלחין, יש כאלה שכבר יש להם פירות שונות : ענבים, שזיפים ופירות אחרים. יש גם פרדסים, פרדסים שנוטשו ושוקמו ונמסרו להם; יש גם פרדסים צעירים, שהם מקבלים בהם את שכר העבודה עד שהפרדס נותן פרי. מקצתם עובדים גם עבודות-חץ — עבודות-חץ מעטה, אלו הרוב המכריע. הדבר שאני מדבר עליו: 5,000 שעדיין לא קיבלו את הפרה האחת, עופות — רבים לא קיבלו. אפשר לומר שרובם כבר חיים ב"50%, 60%, ר"70% מן המשק. הם מייצרים 40% מכלל התוצרת החקלאית בארץ. אני מדבר על המיעוט, שהוא מיעוט לא־קטן, שעדיין לא קיבל ואיננו מקבל לעת עתה עופות, פרות, חדר שלישי, מקצתם צריכים לקבל מטעים — טרם קיבלו זאת, וזה איננו בתקציב הזה.

אחד הגורמים הוא הון חוזר, שמעתי היום קצת בקנאה מפי שר המסחר והתעשייה בוועדת הכספים, כי ניתן הון חוזר לתעשייה בסכומים גדולים פי כמה מאשר לחקלאות.

גורם לכך שהתפתחותו מתעכבת ואין הוא מדביק את רמת המשק הכללית בארץ. אם נביא בחשבון את העובדה שה' מיעוט הערבי בארץ מהווה כתשיעית מכל האוכלוסיה, את כשרו בייצור כמוסכר לעיל, על אף הפיגור במכשירי ייצור ובשיטותיו והעדר קאופראטיבים מבוססים בסקטור זה, נמצא, כי הסכומים המוקצים לכפר הערבי בתקציב הכללי אינם עולים אף לאחוז אחד מסכום תקציב משרד החקלאות, וזאת על אף המרחק הרב שבין אמצעי הייצור המודרניים שבידי החקלאי היהודי במדינה ואמצעי הייצור המפגרים שבידי החקלאי הערבי. השוואה זו אין פירושה שהחקלאי הערבי לא עשה במשך התקופה הזאת את כל אשר לאל ידו לשם שכלול תהליכי הייצור; הוא הכניס כמה מכשירי ייצור לעיבוד אדמותיו, אם גם באורח פרטי ובקנה-מידה קטן, וכן השתמש במכשירי ייצור שונים שהשיג אותם בשכירות, וב' עזותם פיתח את עיבוד אדמותיו. החקלאי הערבי היק תועלת מן המצב הכללי שממנו נהנה החקלאי הישראלי, על אף מדיניות האפליה המכוונת נגדו, ועל אף העובדה שאין הוא נחשב כאחד מיסודות המשק הלאומי במדינה ומחלק של יחידת הייצור הגדולה. מדיניות שלילית ומוטעית זו יסודה בקוצר-ראות. אילו הוקדשה מזה שנים מספר דאגה ראויה לפיתוח החקלאות הערבית, כי אז היתה אפשרות להרחיב באופן ניכר את הייצור הישראלי, וכן אפשרי היה לחסוך סכומים גדולים במשק-ערוץ על-ידי יצוא עודף התוצרת הזאת או על-ידי צמצום הרכיב, נוסף על כך היה דבר זה מביא לידי הרגשת יציבות אצל בני המיעוט הערבי, זו היציבות ההכרחית שהיא יסוד להבנה הדדית ועדות לשוויון בין האזרחים. לכן שומה על הממשלה לנקוט מדיניות חיובית בריאה לשם פיתוחו של הכפר הערבי, מדיניות המבוססת על לימוד הבעיה וביצוע תיקונים יסודיים. לשם ביצוע מדיניות זו יש להקציב לכפר הערבי סכומים מספיקים בתקציבי משרד החקלאות ויתר המשרדים. להלן אסביר בקצרה את בעיותיו החשובות ביותר של הכפר הערבי, ואעלה הצעות מעשיות לטיפול בהן.

(א) שימור הקרקע. יש להכין תקציב ומדריכים טכניים לשם הקמת מדרגות מאבנים באדמות ההר התלולות כדי למנוע את חסיפת הקרקע, וכן יש לחייב חריש בתלמים המצטלבים עם זרם המים באדמות המישור, באשר חריש כזה מגן על הזריעות מפני חסיפה.

(ב) מים. הוכרנו לעיל כי האדמות המעובדות שבידי החקלאים הערבים מהוות שביעית אחת מכל האדמות המעובדות כיום במדינה. תמהוננו יגבר כאשר נדע כי מחוץ ל-750,000 דונם בקירוב של אדמות השקיה בארץ, נמצאות בידי הפלוג הערבי מ-20 עד 25 אלף דונם בקירוב בלבד, כלומר חלק אחד משלושים. אם תבוצענה תכניות ההשקיה שהוכנן בעבר, יגיע שטח אדמות ההשקיה כעבור שלוש שנים, והיינו בשנת 1959, ל-1,800,000 דונם, ואז היחס שבין אדמת ההשקיה שבידי החקלאי היהודי לבין אלה שבידי החקלאי הערבי יהיה 1/70. אם הפיתוח יוגבל לכפר היהודי בלבד, תגיע תנובותו של כל דונם אדמה בכפר היהודי לכדי ששת מונים יותר מזו של כל דונם אדמה בכפר הערבי לבני כל סוגי התוצרת החקלאית. הגדלת התוצרת בדרך זו וההבדל העצום הכרוך בה בין שני הסקטורים, היהודי והערבי, יביאו לאחר שנים מספר לידי סיכנון של הכפר הערבי וירישו וכן לידי שיתוק חלק ממקורות הייצור בארץ והשארתם ללא פיתוח וניצול עד קצה גבול היכולת לטובת המדינה וכל חלקי האוכלוסיה.

משלמים מס בגובה המס הנדרש מעני מרוד, שגובי מס ההכנסה מנצלים את בורותו וחולשתו. ידועים לי מקרים שאנשים לו סכומים לסילוק מס ההכנסה ושלמו מאה אחר זים ריבית, ולא זו בלבד, אלא שעם סילוק המס נדרש האזרח לשלם מיד מקדמה למס ההכנסה בעד שנת הכספים הבאה. באחל הכספים הדרושים קרה מקרה שאני נמנע מלתאר בכנסת. פן תחשבו כי רצוני לפגוע בשמה הטוב של הממ' שלה. אין רצוננו להתחמק מתשלום המס, ואולם אנו תובעים את גבייתו בהתאם לחוק. אני מקווה שלא יישנה המקרה של לקיחת שעונים מבעליהם ומכירתם כדי לשלם את המס המגיע מהם.

יש לזכור שההצעות שפגעה ביבול אשתקד גרמה להי' דרדרות כלכלית בסקטור הערבי. כבוד השר יוכל להיווכח באמיתות דברי על-ידי בדיקת חנויות המכולת. המצרכים הקצובים עומדים שם ברובם כאבן שאין לה הופכין, דבר המעיד על אייכלתם של האזרחים לקנות את מצרכיהם הקצובים מדי חודש בתורו אלא רק כעבור חדשים או יותר. אנו תובעים מאת הממשלה להוציא פקודה לחברות הטבק למען יקנו את יבול הטבק שעורנו נמצא בערימות בבתי המגורים מזה שנתיים, ולדרוש מאת הבנקים להקל את עסקיהם עם האזרחים כדי להפיג את חומרת המשבר הכלכלי הקיים.

אני מעיר את שימת-לבו של כבוד השר הסעד לכך שה' תקציב המיועד לסקטור הערבי אינו הולם את צרכיו. שהרי המשפחות שהורחקו מנכסיהן טרם השתקעו, והקשיים בהש' גת רשינות תנועה והאבטלה הקיימת מחייבים הגדלת הס' כומים למשפחות הנוקדות. ואילו האזרחים אשר לרוע מזלם נפלו למשכב, אינם מקבלים ממשרד הסעד יותר ממחצית הוצאות הטיפול הרפואי במידה שהם נזקקים לבית-חולים, ויש כאלה שאין ביכולתם לשלם סכום כלשהו. כמצב זה על משרד הסעד לשאת בכל ההוצאות.

ולבסוף מלים ספורות לשר הפנים. אנו מבקשים שכבוד השר יבצע הלכה למעשה את אשר נוכחנו בעבר בדאגתו לעניינם הערביים. יופעל למען הקמת המועצות המקומיות והאזוריות בכפרים ערביים רבים שטרם נזכר לשלטון עצמי. כמו כן רצוני להזכיר לשרת העבודה שקיימים כפרים ערביים רבים ללא תחבורה תקינה עם יתר חלקי הארץ, ואנו מקווים שהשנה יוקדש סכום מתאים מתקציב משרד העבודה לסלילת כבישים לכמה כפרים, כפי שהוקצב לכפרים אחרים עד כה.

יוסף ח'מים (מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הריני משתמש בהזדמ' נות זו כדי לברך את חבר-הכנסת שייך ג'אבר מועדי, על נאום-התבכורה שלו. והריני מאת לו הצלחה מתחדת בעבודתו בכנסת השלישית.

המיעוט הערבי בארץ מונה קרוב ל-200,000 נפש, אשר 75% מהם חיים על החקלאות ויושבים במאה כפרים בערך בגליל, במשולש ובנגב. הם מעבדים חצי מיליון דונם אדמה מחוץ כל השטח המעובד בארץ העולה לשלושה וחצי מיליון דונם, והיינו הם מעבדים שביעית אחת מהשטח המעובד כולו. על אף שטח האדמה הול שנותר בידי המיעוט הער' בי, מייצר מיעוט זה כ-25% מכל יבול התבואה בארץ, 20% מתוצרת הירקות, 95% מיבול הטבק, 90% מתוצרת הית ושמן הית ואת כל תוצרת השומשומין. כבר חלפו שבע שנים מיום קום המדינה, ועדיין נשאר הכפר הערבי קונון בצורה בולטת מצד משרדי הממשלה השונים, ודבר זה

רים קואופראטיבים ערביים, שרובם הגדול אינו מבוסס מה מת הזנחה וחוסר טיפול ועידוד מתאימים מצד הממשלה. הקואופראטיבים זקוקים לאשראי, אולם דבר זה אינו ניתן להם, ומשום כך ירד במידה ניכרת מספרם של הקואופראטיבים הערביים הקיימים, יש אפוא להקציב סכומי כסף נאור תים לקלות הפועלים והפולחים, המייסדות קואופראטיבים בסך טור הערבי, ובפיקוחו של הוועד הפועל של ההסתדרות, שכ בוד השר יסכים אתי שהוא פועל לטובת מעמד הפועלים. על הקואופראציה לשאת יותר מכל גורם אחר בפיתוח הכ פר הערבי, ועל כן יש לתת לה עדיפות בקבלת רשימות למיכון חקלאי חדיש ואשראי לתקופה ארוכה, וכן יש לפתוח לפניה את שערי הבנקים, כדי שחולל כלכלת את עניניה הכספיים ללא תקלות.

(ט) הערבים הישראליים העקורים, אף-על-פי שעברו למע לה משבע שנים מאז קום המדינה וחלה יציבות-מה בישוב, נותרו כ-20,000 אורחים ערבים ישראליים כפליטים בתוך מולדתם, כשהם פזורים על פני כפרים שונים בגליל ובמ שולש, במרחק-מה מכפריהם הנטושים ומאדמותיהם המוחכ רות לאחרים. הממשלה לא עשתה עד כה נסיון רציני כלשהו ליישבם מחדש ישוב של קבע. היא רק הציעה להם פיצויים כספיים דלים שאינם מאפשרים להם קיום של כבוד כאור תים. לכמה מהם הוצעו שטחי אדמה שאינם עולים על שלר שים דונם, ובסנסיבות הקיימות אינם מאפשרים בנין משק הנושא את עצמו. הגיע הזמן לספק באנשים אלה טיפול אנו שי כאורחים בעלי זכויות, יש להיכנס במשאורמתן אתם כדי לפצותם בחלקות אדמה דומות, למען יוכלו למצוא את פר נסתם. צריך ששטח האדמה הניתן כתמורה לא יהיה פחות 90 עד 120 דונם, כגודל השטח הניתן לעיבוד למשפחה ישראלי יהודית, יש בין העקורים כאלה שאין להם כל אד מה חקלאית, או שחלקות האדמה אשר ברושם קטנות ביותר, לאלה יש לתת עדיפות בהחכרת אדמות ובאשראי לתקופה ארוכה על מנת ליישבם מחדש ישוב של קבע.

(י) האדמות האסורות והמוחרמות, נשללה האפשרות מה חקלאים הערבים להגיע לשטחי אדמה רבים השייכים להם ול- עבדם, מתוך נימוק של בטחון או מתוך טענה שהשטח נח שב כסגור או שהאדמה הוחרמה לצורך פיתוח והוחכרה לעי בוד חקלאי. מדיניות זו מביאה לידי לדולס כל בעלי המ דמות האלה ומאללת אותם לצאת מן הארץ, תואנות אלה מע מידות את אדמותיהם בסכנת החרמה, יש לשים קץ למדיניות מקפחת זו, ולהתוויר לאורחים הערבים, שאדמותיהם הוחר מה, את זכויותיהם החוקיות לגבי הבעלות על אדמות אלו כדי שיוכלו להתפרנס מהן, יש גם להקל עליהם את עיבוד השטחים האלה במתן גישה חפשית אליהם.

לשם ביצוע שיקומו של הכפר הערבי דרוש תכנון, וכן יש להקציב לשם כך סכומי כסף של ממש במשרדים הנוגעים בדבר ובעיקר במשרדי החקלאות, הפיתוח, הע בודה, הבריאות והסעד. הכפר הערבי צריך גם לקבל את חלקו בכבישי גישה, יש לחברו לרשת הטלפונים ולרשת החשמל ולהנהיג בו את שירותי הבריאות והסעד שמהם נהנה הכפר היהודי. הממשלה אינה צריכה להסתפק בהבטחות ובהכנת תכניות, אלא עליה לקיים את הבטחותיה ולבצע את תכניה תיה, כדי שהאזרח הערבי והכפר הערבי ירגישו שהם צועדים לקראת חברה מתוקנת יותר, חברה שהצדק והשוויון הם אשיותיה.

יש לשפר את בארות המים הקיימות בכפרים הערביים ולקדוח בארות חדשות לשם סיפוק צרכי התושבים הערבים במי השקיה ושתיה, כן יש לכלול את הכפרים הערביים בתכניות המשקיה של המדינה.

(ג) החלפת מכשירי הייצור, יש להחליף את מכשירי היי צור הפרימיטיביים הנהוגים כיום בכפר הערבי במכשירים חדישים על-ידי הקצאת מכוונות חקלאיות חדשות גם לכפ רים הערביים. מתובנת של משרד החקלאות והבנקים השר ניב להעניק מילות ארוכי-מועד לחקלאים ולאגודות השי תוסיות החקלאיות כדי לסייע בידם לרכוש מכוונות אלו.

(ד) פיתוח שיטות הייצור, הכפר הערבי, חברי הכנסת הנכבדים, לא יוכל לקלוט ולהפיק תועלת ממכוונות הייצור החדשות שתבואנה במקום מכשירי הייצור הישנים, בלי שיי מצא בכפר יסוד חדש של צעירים ותלמידים, בוגרי בתי-ספר וקורסים חקלאיים ומקצועיים, או נאלה שלמדו חקלאות מכ תינה עיונית ומעשית בבתי-הספר החקלאיים הגבוהים בארץ, לשם כך צריך: (1) להרחיב את מערכת השיעורים העיוניים והמעשיים בחקלאות בבתי-הספר בכפרים הערביים, יש למ נות מורים למקצועות טכניים או לפתוח קורסים ללימוד החקלאות שיימשכו משלושה עד שישה חודשים כדי לאמן מורים לחקלאות בבתי-הספר הכפריים. (2) יש לעודד תערוכות חקלאיות ולעודד את היצרנים הערביים על-ידי עריכת תחרו יות בייצור, משרד החקלאות צריך להקציב פרטים שנחיים לכל סוגי התוצרת החקלאית.

(ה) זית ועצי-פרי, הכפר הערבי מהווה מקור יצרני גדול לפירות שונים ובעיקר לעצי-פרי של אדמות-בעל, שכן מתוך 112,000 דונם של מטעי פרי בכפר הערבי, כ-90,000 דונם נטועים עצי זית, יצוין כי החקלאי הערבי חדל בשנים האח רונות לטעת עצי זית בגלל הלחץ המתמיד המופנה אליו מצד משרדי הפיקוח והמזון בעונת הפרי, וכן בשל מחירי שמן היות הנקבעים מטעם הממשלה ושאינם מכסים אפילו את הוצאות הייצור, לשם טיפול בבעיות ענף היות הרני מציע: (1) הרכבת ועדה מנציגי היצרנים וממנהלים מטעם משרד החקלאות לשם דיון בבעיית ייצור פרי היות ושמן זית וק- ביעת תעריף מתקבל על הדעת לגבי הייצור והצרכן, ועדה זו תדון גם באפשרות של יצוא שמן זית או הפנייתו לצרכי תעשיה. (2) הקצאת מילות נאותים ארוכי-מועד לשם עידוד הרחבתם של מטעי היות, גיומם והטיפול בהם, הדברים אמורים גם לגבי מטעי עצי-פרי אחרים.

(ו) טבק, בעיות מגדלי הטבק כבר ידועות הן, ואלו הח שובות שבהן:

המתחרים, מחירי הטבק אינם נאותים, ואין הם הולמים את הוצאות הייצור, יש להעלות מחירים אלה בצורה המב טיחה את טובתו של היצרן ואת קניסתו. מחובתה של הממ שלה להקציב סכומי כסף לשם קניית יכול הטבק מן היצר נים בסיום העונה, באופן שלא יהיה צורך לאסם אותו משך שתנים ולהשאירו לחסדי חברות הטבק, יש גם לעודד את גידול הטבק באדמות הטרשים שהן יפות לייצור סוגי טבק מעולים לשם יצוא. כן יש להעניק מילות נאותים למגדלי הטבק.

(ז) שדות מרעה, יש לזרוע שטחים נרחבים של אדמות הר ואדמות טרשים בגידולי מרעה, ולתת לכל כפר ערבי את חלקו במרעה כדי להרחיב את התוצרת בחלב, בשר, צמר ועירות.

(ח) עידוד הקואופראציה, רשומים במדינה למעלה מאל פים ושש מאות קואופראטיבים שונים, ובכללם מאה ועש

מס ההכנסה, תשלום מסים הוא אחת החובות היסודיות המוטלות על כל אזור, אולם דרכי השומה והגביה הנהוגות

ואכן, כאשר הקשבתי לדברי החברים מכל הסיעות, נת-קבל הרושם כי בתקציב הזה ישנם אמנם כל גופי הענינים, אך חסרה בו נשמתם. בכל סעיף וסעיף, בכל משרד ומשרד ישנה אמנם הדאגה לגופי הענינים, כלומר, הסכומים הגלויים באליים הגדולים. אבל אותם הסכומים הקטנים באופן יחסי של מאה אלף לירות ושל חצי-מיליון לירות אשר קובעים את נשמת המשרד, את נשמת פעולתו של המשרד, את טעמו של המשרד ואת מדיניותו — דווקא אלה חסרים.

לא אוכל לחזור עתה לדיון הכללי, ולא נשאר לי אלא למלא בזמן העומד לרשותי פכים קטנים, מעין משלוח-מנות מאוחר במקצת לשרים במשרדי השונים. ואמנם יהיו בדברי הערות-שוליים למשרדים, הייתי רוצה שתחרי בממשלה וחי בר העובדים במשרדים בכלל יקבלו מעין משלוח-מנות אשר יש בו לא רק משום הגשת מזון, אלא גם משום הבעת ידי דות וחברות, תוך כדי ציפיה, כמובן, גם לתשובה, כלומר, גם למשלוח-מנות אשר ימצא את הדרך בחזרה. האדיבות מחייבת שהתשובה תהיה יותר שמנה מאשר היומה.

אתחיל במשרד העבודה. נדמה לי שזהו המשרד אשר מעטים כמוהו קנו לעצמם שבות בלבנות אנשים, דוח-קא מן הדחוקים ביותר ואולי המקופחים ביותר במדינתנו. אם עלה בידו של המשרד ושל חבר עובדיו לעמוד במבחן החמור הזה ולהיראות כמשרד אשר בו מרוכות דאגה למב-קש העבודה ולעולה החדש, לכתף החלשה ביותר במדינתנו — הרי זה הישג אל-סוף. וצריך לומר למשרד ולחבר עובדיו, בלי כל ספק, יישר כוח נאמן על אותו המאמץ והכשרון אשר השקיעו במלאכתם. עתה, נדמה לי, הועמדו לפני מבחן אשר לא יוכלו לעמוד בו. ואני רואה מראש, כי צריך שהכנסת תרשום לפניו את הודעת שרת העבודה, כי משרד העבודה יירש, ולא יהיה לו מפלט מכך, לתבוע מן הכנסת בשלב מאוחר יותר אמצעים נוספים לצרכי קליטת העולה, לצרכי תעסוקה, לצרכי הכשרה מקצועית, לצרכי שיכון.

הייתי רוצה להסב תשומת-לב המשרד ביחוד לכמה יסודות דות קצת עזובים, ועוזבים למעלה מן המידה, והם יסודות שתקנינם. מהם יסודות של בונציה שווייג במדינתנו: הקשרים, פועלות ותקיות, נשואות, נוער עובד, פועלים ערביים. זהו זר של אנשים החלולים במדינה, ועליהם יש להוסיף את העולים החדשים באזורי פיתוח וגם במקורות התיישבות. נד-מה לי שהמשרד חייב להשקיע אינו מחשבה לפתרון כמה וכמה מהסוגיות הללו, ולא בדרך של שגרה, לא בדרך של פתרון כיוון; הגיע הזמן, שבדרך החקיקה בדרך של שמי-רת פריבילגיות, נשמר שטחי עבודה ופרנסה לאותם הסר-גים של האוכלוסייה. קשישים, פועלות, נערים עובדים — מן ההכרח שתישמר להם כזכות בלעדית מכסת עבודה שהיא להם ולא לאחרים.

אני מקווה שחברי הכנסת בוועדות השונות יתנו ידם להעלאת הסעיפים הללו ולהוספת סעיפים נכבדים לצרכי תע-סוקה, הכשרה מקצועית, שפירושם כמובן — פרודוקטיבי-זאציה של הישוב.

כן יש לי תביעה אחת או שתיים למשרד התחבורה. נדמה לי, שאחרי כל המלאכה שנעשתה בשנים האחרונות בשטח עניני התחבורה, ישנם שני דברים שבהם אין מגלים את השיר-פורים הדרושים וההכרחיים, והאחד מהם — התחבורה ברכים.

קשה לו לאורח להשלים עם העובדה שהנוסע אינו מוגן במידה הדרושה ואין לו דעה מספקת בארגון התחבורה וב-סיפוק צרכי התחבורה. החזיון הוא, שפועל צריך לבזבז כש-

לגבי האזרחים הערבים שונות בתכלית מן הנהוגות בין האז-רחים היהודים. פקיד הממשלה מנצלים את העובדה שהאז-רחים הערבים אינם מכירים את החוק, וכן מנצלים הם את המצב הבלתי-תיקין של הדואר, השולח את הודעות תשלום המסים באמצעות המוכתר. לעתים קורה שהאזרחים הערבים מקבלים את הודעות השומה והעיקול בעת ובעונה אחת. גם השומה אינה נשענת על יסודות בריאים, כי פעמים רבות קורה שלגבי פלחים פשוטים המעבדים כעשרים דונם אדמה שממנה הם חיים והם בעלי משפחות גדולות בנות ארבעה ילדים ואף למעלה מזה, קובע פקיד מסויים מס בשיעור של כמה מאות לירות ואף למעלה מזה. במקרה אחד בכפר א' טאייבה הודיעה בכתב את האררן של האשה כשלא היה איש בבית, והוציאו ממנו שלוש מאות לירות ישראליות. מצב זה בכפר הערבי טעון איפוא תיקון.

אשר לדרכי הגביה, הרי הן ידועות: לעתים קרובות נגבה המס לא מן האדם החייב בו אלא מאביו או מאחד מקרוביו. לעתים מתחרימים כמה חפצים יסודיים בחיי המש-פחה, למשל מזונות הכרחיים: כגון שמן זית, או בהמות חריש, או אף תכשיטי האשה. בבית אחד בכפר ירקא פתחו פקיד הממשלה בכוח את האררן של האשה כשלא היה איש בבית, והוציאו ממנו שלוש מאות לירות ישראליות. מצב זה בכפר הערבי טעון איפוא תיקון.

יש לשוב ולעייין בהערכת הכנסתו של הפלח ולהשתיתה על הכנסתו בפועל ממשקו, הערכה זו תיעשה עליידי מומ-חים ממשרד החקלאות על יסוד הערכת ההכנסה של כל דונם אדמה לגבי כל סוג של תוצרת. כפי שהדבר נהוג במשק הי-הודי, בענין זה יש גם להיוועץ עם ועדה מקומית המייצגת את תושבי הכפר.

ובסיום על לשכות העבודה. לאחרונה גברה האבטלה בין התושבים בדרך כלל ובעיקר בין האזרחים הערבים. סיבה הדבר נעוצה בכך שאין משתפים את הפועלים הערבים לחי-לוטין במרכזי הלשכות, וכן בעובדה שלשכות העבודה המי-טעות המנוהלות בידי משרד העבודה אינן מסוגלות למלא את תפקידן, למעשה ממלאות לשכות עבודה אלו תפקיד של תי-ווח בלבד בין הפועל לבין המושל הצבאי לשם השגת רש-יון תנועה. לשכות עבודה אלה הוכיחו את כשלונן, ומספרם של הרשומים בהן בדרך של קבע הוא דל ביותר.

בסיום הריני מביע את תקוותי הגדולה שהממשלה תי-ענה לתביעות הצדוקות שהוכרחתי בדברי אלה משום הטובה הכללית שבדבר.

יצחק בן-אהרן (אחדות העבודה—פועלי ציון):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, לא שיערתי בשי-עה שירכתי בשאלות התקציב בדיון הכללי, שהבירור המי-פורט בענינים יצדיק במידה כזאת את טענותי, שהתקציב הנכבד למדי שהוגש לנו עליידי הממשלה לא יספיק לסיפוק הצרכים החיוניים ביותר. והנה עלו על הבמה — וזו כבר הקבוצה השלישית של המשרדים אשר אנו דנים בה — נצי-גים של כל המפלגות, ובתוכם נציגי אופוזיציה, הלוחמים, כביכול, לתקציבים קטנים ולהורדה בתשלום מסים ביחוד מצד בעלי היכולת, ובפי כולם רשימות נרחבות ותביעות להרחבת הענינים.

נדמה לי שאילו סיכמנו את התביעות השונות שהוגשו כאן עליידי נציגי כל הסיעות בבית ללא הבדל, היינו נוכחים לדעת שתביעתנו להגדלת נפח התקציב בכלכלה ב-70—80 מילי-יון לירות, כפי שאנחנו הערכנו זאת, היתה תביעה צנועה באופן יחסי.

יש צורך — גם את ידם הקונסת והמגבילה על ייצור מזון, ולחייב את היצרן, שלפי מיטב ידיעתי לא סבל הפסדים בשוק, המוגן כמעט, המינופוליסטי בארץ, עד כה — שהוא יתכבד ויגיש לציבור הצרכנים מוצר טוב, בריא ומזין.

יש לי גם שאלה לגבי תוצרת הארץ, והיא גם נשאלה בקשר ליבוא החקלאי, אני מקבל את כל מה שאמר השר בענין זה, כי זה ממלא פונקציה בהורדת המחירים. אני מבין שיש צורך בתמרון זה, ואין לשלול ממשרד המסחר והתעשייה, שיהיה בידו שוט בשטח זה נגד הקארטלים וההתייקרות של מחירים. אולם אף על פי כן אני מציע לחשוב בטוח ארוך, כי אם שטח החקלאות יוכה — הרי נגרשי בזה. והגבינה האמריקנית, החמאה, וכל המציאות הללו, הן עלולות לעלות ביוקר למשק הלאומי ולחשבון הלאומי, וצריך מאד להיזהר מללכת בדרך זו ביד רחבה מדי, ויש להגביל אותה רק עד כדי מידת ההכרח לשם ביקורת על המחירים ועל הטיב.

אין לי זמן לענות פה למתחכמים שונים. אגיד רק זאת, אם הבינוני נכונה את דברי חבריה הכנסת סווארי ואולי גם את דברי חבריה הכנסת בזירנו, אניני בטוח, אני עדיין סבור שעקב-אכילס של המשק שלנו היא דלותו בתעשייה בסיסית, וזוהי גם חולשתו של היצרן היהודי, של המשקיע היהודי. המשק שלנו עדיין יותר מדי תלוי במוצרי-חוץ דווקא בעניינים הבסיסיים. הייתי מזמין התחרות תפישת של היזמה הפרטית, שתלך לשטח זה ותתחרה עם היזמה הברוכה של "סולל-בונה", וכו', ותתחרה לתעשיית-סידר שאנחנו חסרים אותה, אולי גם על חשבונן של תעשיות ממדרגה שנייה ושלישית, שהיינו יכולים להתקיים גם בלעדיו.

שנים-שלושה משפטים למשרד החקלאות. הצטרעתי מאד לשמוע דברים מסויימים דווקא מפי חבריה הכנסת דייק, מוהתיקי החקלאים שלנו, מפי אחד האנשים המשתייך לתנועה; אשר בשנים האחרונות כלונו יחד התרשמו מהיקף עבודתה, הת' מסורות של אנשיה והישגיה בשטח קליטת העליה. קצת נפי געתי מקוצר-הראות שלו ומהלשון הבלתי-אידיה שהשתמש בה לגבי משרד החקלאות ולגבי האישים העומדים בראשו.

מבחינת המשרד הזה והמדיניות החקלאית אני צריך לומר — אמנם, הדבר נוגע אולי בעיקרו למשרד האוצר, אבל כידוע קיים אצלנו עקרון האחיות הקולקטיבית של הממשלה — אני רוצה לומר במלוא הרגשת האחיות שלי, כי מה שנעשה ומתרחש במדינת ישראל כלפי החקלאי העברי מזכיר כמעט תנאים פיאוואליים. אני חושב שאין כיום ארץ בעולם, חוץ מן הארצות המפגרות ביותר, שבה הוטל על החקלאי עומס סוציאלי כה גדול כעומס המוטל על החקלאי שלנו לשאת ב"פאריווטיה" של הארץ הזאת. אני רואה ארצות קאפיטאליסטיות מערביות, תעשייתיות בעיקרן, כמו אנגליה, ארצות-הברית של אמריקה, ארצות סקנדינביה, שביקרנו בהן לא מזמן ולמדנו שם את העניינים הללו — האם יעלה שם על הדעת, שהחקלאי ישא בעול מסים, בעול רבית גדול יותר מאשר 2.5 — 3 אחוז? אני אומר כי לגבי החקלאות עושים משק שוד, משק שוד באדם, משק שוד בחברה, משק שוד בכלכלה הלאומית. אני חושב שזה קצת מוגזם בתנאי החיים שאנחנו נתונים בהם במדינה, להניח שהחקלאות תעמוד במבחן הזה הודות לשני אלמנטים — אלמנט האידיאליזם של הדור החלוצי ואלמנט ההכרח של העולה החדש. שני אלמנטים אלה בחקלאות נאלצים לעמוד במבחן של הקוה דם בלתי-פוסקת של מיטב הדור הצעיר, מיטב אנשי העבודה במדינה, שעליהם מטילים עומס שאין מטילים אותו ולא רוצים להטיל אותו על שום חוג אחר במדינה. נדמה לי שמשך הדחקלאות מוכרח לתת את דעתו על כך.

עתיים ומעלה בדרכים, בנוסף ליום העבודה התקין, כדי להגיע למקום עבודתו וחזרה — והמדובר אינו במרחקים גדולים; אלה הם מרחקים קטנים באופן יחסי, כגון קו רמלה-תל-אביב, או קו הרצליה תל-אביב, או אפילו הקווים לפרברים השונים בסביבת המושבות. מסתבר שהפועל צריך לבזבז זמן בציד פיה, בהמתנה, ואחר-כך לנסוע בתנאי נסיעה גרועים, צפופים ודחוסים ובלתי-אנושיים — וזאת אין לשאת. אין אני רואה הצדקה במצבנו הכלכלי, אינני רואה הצדקה במצבם של הקוראפראטיבים בארץ — להמשיך במצב זה. חושבני שכל הגורמים הנוגעים בדבר יש בכוחם לשים קץ לענין.

אני עובר לענין השני. אינני יודע ואינני בטוח מה אפשר לעשות בענין זה עוד היום, אולם על-כל-פנים אפשר להתחיל. צריך להתחיל בכך, שהכבישים שלנו לא יהיו מדרס למכוניות גדולות אמריקניות. צריך פעם אחת לבוא לכלל מסקנה שאין ארצנו ואין משקנו ואין כוחנו הכלכלי יכולים לשאת את המכונית הגדולה כמכונית פרטית, כמינונית עבודה אפילו. בשנים האחרונות חטאנו לדעתי חטא כבד מאד ביבוא מכוניות מפארות, אולם אינני מדבר עליהן מבחינת הפאר; אני מדבר עליהן מבחינת הכלכלה והמשק. הן מכלות את כוחנו ומוצצות לשד משקנו, והגיע הזמן לשים קץ לזה. צריך לבדוק את הענין אחת ולתמיד ולהגיע לכלל הסדר שארצנו הקטנה תהיה ארץ המכוניות הקטנה, שהיא דרושה לעובד, לפקיד, לאיש הציבור, למוסדות השונים, ואי אפשר בלעדיה. לדעתי יש בידי משרד התחבורה, יחד עם שאר המשרדים, לעסוק בכך. אסתפק במשאלות הללו לגבי משרד התחבורה, ואעבור למשרד המסחר והתעשייה.

באשר למשרד המסחר והתעשייה, אשר השר שלו מכבד אותנו בנוכחותו, וזה מחייב אותי ליתר אדיבות כמובן — ברצוני להסב את תשומת-הלב לענין אחד או שנים, גם כן מסוג הדברים הקטנים באופן יחסי. כאן בירכו את השר אפילו ממספרי האופוויזיה על גישתו לתפקידו, על מצדו הרב ועל כושר עבודתו, ולא אוסיף לזה. בכל זאת הייתי מבקש תשור מת'לב וגם איוז ידיעה או הודעה בענין היבוא, ועמדו על כך הרכה חברים.

אי-אפשר להסתכל בשוק שלנו על היבוא מבלי להתחלל. לא יתואר כלל שענין היבוא לארץ יתנהל באופן כל-כך ליבראלי וכל-כך "סנובי", הייתי אומר, כפי שהוא מתנהל בארצנו. אני חייב לומר שעה אף הערעורים שהיו בשטח זה, יש פה איזה מסורין. קשה להסביר מי הוא בכל זאת המנהל את היבוא במדינתנו: האם החשבון המתוכנן של המדינה ומצבנו במטבע-חוץ, או החשבון של היבואן, המתחרה והסוואני. מי פה גורם חזק יותר? ומצב היבוא מראה בלי ספק מי הוא הגורם החזק, ולא מובן לי הדבר. גם בלי פיקוח ובלי קיצוצ יש בידי הממשלה סוף-כסוף להביא את הדברים לידי מצב זה שהנפח של היבוא ואיכותו יעמדו תחת פיקוח נמרץ, ושנקצץ ביד אכזרית כל מותרות, ומותרות מבחינתנו, לא מותרות מבחינת חיים תקינים. יבוא מותרות כאלה יקוצץ ביד קשה, ותבורך ה'.

ודבר שני נוגע לטיב המוצרים, ביחוד בשטח המזון, אולם גם בכמה וכמה שטחים תעשייתיים. יש הכרח להגיע לאיזה סטנדרט, לאיזו רמת טיב ואיכות מחייבים, ולא יתואר שאנשים בארצנו יגישו לציבור, לעתים לילדים, סחורה קלה, סחורת פיגול, ואחר-כך יתעשרו משום שאנו כמובן רעצים לסחורות. אולם יש כמה שטחים שבהם מצבנו אינו כל-כך קריטי, ביחוד בשטח המזון. היו על כך ערעורים, והייתי מזמין את השר וחבר העובדים שלו לשים לבם, ואם

אני חרד לזה גם מבחינה אנושית. שר האוצר שלנו הוא במקרה גם ראש מחלקת ההתיישבות. קבל חברה-הכנסת דיון על כך שלמשרד החקלאות יש אופי סוציאלי מסוים, יש בו יותר מדי חברי קיבוץ. אולם במשרד זה מכהן שר, חבר קיבוץ שהוא ותיק בחקלאות, שהוא אחד ממניחי היסוד של החקלאות בארץ, וכן גם סגנו. לא צריכה להיות צרות-עין בענין זה.

אולם ההתיישבות בארץ נעשתה במשך כל השנים גם מבחינה תקציבית על-ידי הסיכנות היהודית. מתוך סכום של 450 מיליון ל"י, שהושקע בהתיישבות החדשה, ניתנו למעלה מ-300 מיליון על-ידי הסיכנות היהודית. על כן אין גם מקום לקבול, אולם עם כל זה נדמה לי שמן הראוי להקדיש תשומת לב לענין זה. והייתי מבקש את שר האוצר לעיין בסוגיה זו מחדש. נכון שכמה וכמה מהמשרדים שלנו אינם בנויים באופן מדעי, לא הוקמו על-ידי חישוב מדעי, כל חישוב מדעי לא נעשה כדי לקבוע את חלוקת התפקידים, ואין בזה משום דוגמאטיות, אלא מעין התפתחות טבעית. טוב איפוא לעיין מחדש בענין זה ולראות אם תפקידים מסויימים הנתונים בידי משרד האוצר אינם יכולים להתמלא על-ידי משרד העבודה, למשל, או על-ידי משרד החקלאות, ואולי על-ידי משרד המסחר והתעשייה, ולא רק בדרך של קשרים ייודותיים, אלא גם מבחינה פורמאלית, מעשית, ובסמכות ישרה.

שאלה לי בענין מטבע-חוק. אני רוצה לדעת: האם לא היה נכון ולא היה מן הדיון שהכנסת תזון לא רק בתקציב הכולל, אלא גם בתקציב מטבע-החוק? אני מן הבקאים בענין זה, אולם הדבר נראה לי קצת מורד. זה בכל זאת חלק מן התקציב, וחלק נכבד למדי, ולכנסת אין כל דעה על משק זה של מטבע-חוק.

אישית התרשמתי כי היתה יד רחבה מדי לגבי מטבע-חוק בשנה האחרונה. לא נראה מאמץ מספיק לחסוך במטבע-חוק. ייתכן שאני טועה. אני אומר זאת בכל ההזירות ובכל ההסתייגות. לא למדתי את העניינים על בוריים, אולם זוהי התייגותי. רשמתי מכמה וכמה תופעות וגילויים, היה לי הרושם של עתים היה קל יותר להשיג דולר מאשר להשיג לירה ישראלית, וכמובן השיג את הדולר מי שהיה זקוק לו, ואילו ללירה היו זקוקים אנשים אחרים, ויש בזה גם ממד סוציאלי בחיים שלנו. נדמה לי כי יד קמוצה יותר לגבי הדולר לא היתה מוגזמת, והיות ואני מאמין ותיק בפרוצדורה דמוקרטית, אני חושב כי השתתפותה של הכנסת או אחת מוועדותיה היתה בודאי לטובת המשק ולטובת משרד האוצר. אני מציע לעיין גם בענין זה.

אחרון אחרון. אני רוצה לומר, כי דווקא דיון זה בק' בוצה-המשרדים הזאת הצדיק את עצמו. אני כשלעצמי נהניתי מקהל שומעים רחב, אולם מי שקרא את הפרוטוקולים מאותן ישיבות שלא היה נוכח בהן, מוכרח להודות שהיה זה מן הדיונים המעניינים ביותר בכנסת. נאמרו דברים חשובים על-ידי חברי הכנסת מכל הסייעות דווקא בדיון זה על קבוצת משרדים זו. אני מקווה שהוועדה תביא בחשבון את ההערות שהושמעו גם בכיוון של הרחבת המסגרת וגם על מנת להוסיף נשמה יתירה לתקציבנו הגדול.

חי"ר, י. ישעיהו-שרעבי :

הנואם הראשון בישיבת הערב — חברה-הכנסת אריאב. הישיבה הבאה תתקיים בשעה 20.15.

ברצוני להשיב לדברי אחד מחברי הכנסת אשר קבל על ענין הדיג. אם יש במדינת ישראל בכל היצירה שלנו דבר שנוצר בעמל ודם, בהעזה וביוזמה פרטית — אני אומר זאת לאבירי היוזמה הפרטית — אם יש איזה ענף במדינת ישראל שהוא חי וקיים הודות להתמסרות של היוזמה הזאת — הרי זהו ענף הדיג. והוא בכל זאת בן חורג, בן חורג בכל המש"רדים. כמובן, גם בדיג היתה לנו בצורת כמו בחקלאות. גם דיג הוא משק כזה שלא דומה שנה לשנה; יש שנים רוות, והיו שנים רוות, ויום העבודה ירד והעמל היה לשוא. וגם הסיכון היה גדול. אין צורך להצביע על הערך הבטחוני הע"צום בחינוך של עם דייגים ועם אנשי-ים. והענף הזה מונח. אין מוקדשת לו תשומת-הלב הדרושה, והמאמץ הגדול שהוש"קע בענף זה על-ידי קיבוצים וחברי קיבוצים, וקואופראטיבים בעיר, במושבה ובכפר, לא קיבל את הכרתו ואת הסיוע הנ"אמן שהוא ראוי לו.

ולגבי הכפר הערבי אני יכול להסתפק בהצבעה על הד"ברים החשובים שנאמרו בנדון זה על-ידי חברי הכנסת הערב"יים. אני מצטרף לזה, כיוון שלחית רוצה שרק הם יהיו הקול היחיד שיוכר כאן על כך. אני חושב שזה קוצר-ראות מצד המדינה מבחינת עניני המשק הלאומי והכלכלה הלאומית, לא כל שכן מכלל האינטרסים של המדינה, שהכפר הערבי והפלה הערבי אינם הופכים למנוף לקידום הייצור החקלאי ואינם הופכים למנוף גם לשינוי תנאי החיים הסוציאליים של הישוב הערבי בכללו. יש שם פוטנציה יוצרת גדולה, והקצב של שינוי פני הכפר הערבי מוכרח להיות קצב אחר.

כמובן, לא צודקים האנשים המתעלמים מזה, כי זו עובדה אובייקטיבית, שהכפר הערבי בישראל, נדמה לי, הוא הכפר הערבי הפורח ביותר במזרח התיכון. ואין להתעלם מזה שבשבע שנות קיום המדינה עלה ופרח הפלה הערבי, וכולנו צריכים להיות שמחים על כך. אף-על-פי-כן, המטאמורפזה הסוציאלית, החברתית, הטכנית והחינוכית בכפר הערבי אינה מספקת, ואנו צריכים לזרז ולהשוות את הרמה הטכנית, את הרמה החינוכית ואת רמת-החיים של הפלה הערבי לזו של הפלה היהודי. בזה גם נתרום תרומה גדולה מאוד לחינוך מא"ב קגו הבטחוני והבינלאומי.

מלים אחרונות ורגעים אחרונים שמרתי לי למשרד האוצר, חביב הציבור. אודה ואתודה, כי בזמן האחרון אני עוקב בחרדה אחרי הגידול הנמרץ של המשרד הזה וריכוז כוח כל"כלי מכריע בידי, בידי משרד אחד ובידי שר אחד. אין שר האוצר זקוק לדבר שבה ממני על יכלתו ועל כוח תנופתו, אולם אני מדבר על המשרד. שר פעם מצב כזה לגבי משרד ראש הממשלה וקבלתי על כך. עכשיו אני רואה כי מצב זה הולך ומתהווה במשרד האוצר. משרד זה הפך להיות למעין אקוטופוס, עם אנפים, משרדים, משרדי-משנה, עניינים נר"חבים מדי. אני חושש מכוח כלכלי רב כזה ומהכרעה כל"כלית כזאת בידי משרד אחד. אין זה בריא.

זלמן סואאבי (הציונים הכלליים) :

כך טוענת גם האופוזיציה.

יצחק בן-ארהרן (אחדות העבודה—פועלי ציון) :

אני מדבר כידי, כרע, כחבר, כאיש הפועליות, איש השלטון הדואג נאמנה להצלחת הממשלה ורוצה בכל בתי-קונים הדרושים לשיפור חינוך.

העיריות את ההערה הזאת. אני רוצה להיכנס לפרטים.